

T I D S S K R I F T F O R ungdomsforskning

ÅRGANG 15 Nr. 1–2015

Artikler

Omsorgskapital – en social gnist hos unge fra mindre privilegerede boligområder <i>David Thore Gravesen</i>	3
Dataspillavhengighet – en oversikt over utbredelse, måling, korrelater, og behandling <i>Kristin Huang, Ståle Pallesen, Rune Aune Mentzoni, Daniel Hanss, Cecile Schou Andreassen og Helge Molde</i>	33
Ulikhet i rekruttering og frafall i den organiserte idretten i Trondheim <i>Tone Rian Myrli, Ingar Mehus</i>	51
Bidragstere i dette nummeret	78

Omsorgskapital

– en social gnist hos unge fra mindre privilegerede boligområder

DAVID THORE GRAVESEN

VIA University College

Denne artikel fokuserer på begrebet omsorgskapital. Med udgangspunkt i et forskningsprojekt om sammenhængen imellem unges boligkvarter og deres uddannelsesvalg, illustrerer artiklen at unge, der har stiftet bekendtskab med mennesker i nød, både i deres egne familier og i deres boligområde, ofte vælger et socialt og pædagogisk sigte i deres uddannelsesvalg. I artiklen diskuteres sådanne valg som udtryk for omsorgskapital. De unges erfaringer kan veksles til symbolsk kapital, der respekteres og anerkendes i feltet for omsorg og pædagogisk arbejde. Artiklen fokuserer således på de potentialer, der findes hos unge fra mindre privilegerede områder – potentialer, der via socialt og pædagogisk arbejde kan hjælpe andre og styrke velfærdssamfundet.

”Jeg vil gerne give det, jeg har fået af mine pædagoger... det vil jeg gerne give igen.”

Nehir, pædagogstuderende

Bekymring er en almindelig komponent, når fokus er rettet imod unge i marginaliserede bydele eller ghettoprægede områder. Både i folkelige¹, politiske² og akademiske³ kredse er der interesse for de kulturer og dynamikker, der kan virke undergravende eller nedbrydende for samfundets institutioner, orden og sammenhængskraft. At social uro, kriminalitet og radikalisering nyder samfundets bevågenhed er vigtigt og nødvendigt. I denne artikel vil jeg dog foreslå et andet fokus. Jeg vil fokusere på de potentialer, der faktisk befinder sig i udsatte og marginaliserede byområder og illustrere, hvordan de kommer til udtryk i unges motiver, i deres ønsker for fremtiden og i deres udviklings- og deltagelsesmuligheder.

Det er velbelyst at børn og unge, der vokser op i mindre privilegerede kvarterer, udvikler nogle andre kompetencer end vi ser i mere privilegerede områder

(Gravesen 2013a, 2013b, Murning 2009, LO 2007). Vi ved også at de formelle kompetencer, som skal bruges i skole- og uddannelsessystemerne, ofte har bedre vækstmuligheder i mere privilegerede områder, hvor frekvensen af veluddannede forældre er højere. At forældres uddannelsesbaggrund er afgørende for børns succes i pædagogiske og uddannelsesmæssige sammenhænge er dokumenteret i mange forskningsarbejder (Pless 2009, Munk 2004, Hansen 1995, 1999, Andersen 2005, Ottosen et al. 2010) ligesom sammenhængen imellem høj uddannelse/indkomst og valg af bolig i mere privilegerede områder er det (Juul & Holme 2010, Juul 2010, Ottosen 2010, Kristensen og Larsen 2006). Alligevel vil jeg accentuere at der også er grund til optimisme i forhold til mindre privilegerede unges oplevelser og erfaringer i udsatte boligkvarterer. Sådanne oplevelser og erfaringer kanaliseres nemlig af mange ud i fremtidsdrømme og karrierevalg, som er både opbyggende for vores institutioner og kultiverende og nærende for det omsorgsarbejde, som en stor del af den danske samfundsmodel er bygget op omkring. Således virker udsatte unges valg og motiver ofte direkte bestyrkende for vores samfund.

Danmark er et velfærdssamfund, hvor omfordeling er en essentiel idé og hvor omsorg for den anden, kollektive processer og optagethed af dem, der ikke altid trives, er centrale anliggender (Andersen et al. 1993, Christensen 2003, Klausen 1999). De egenskaber, der skal til for at kunne udvikle og kultivere sådanne kompetencer, dvs. empati, indlevelse og omsorg, er i høj grad kompetencer, som faktisk udvikles og næres i områder, hvor der er en vis variation i populationen og i høj grad også, hvor børn og unge bliver eksponeret for mennesker, der af den ene eller den anden grund lider social nød. Og netop denne pointe er vældig betydningsfuld og heri gemmer sig et potentiale, der kan befrugte både de unge selv og samfundet generelt.

Det er oplagt, at der selvfølgelig også er børn og unge, der oplever en psykologisk belastning og social deroute igennem deres barndom, som er så graverende og invaliderende, at de på mange måder får svært ved at klare sig i tilværelsen og etablere sig i de formelle pædagogiske og uddannelsesmæssige kredse. Det er sådanne unge, der ofte tiltrækker opmærksomhed og skaber bekymring – og det selvfølgelig med god grund. Omvendt er der også en stor gruppe, for hvem livet udspiller sig, som det gør for de fleste andre unge mennesker. De har erfaringer, ideer og fremtidsdrømme, som er præget af det sociale miljø, de er omgivet af – og de har lyst til at håndtere de udfordringer, de oplever i deres sociale sammenhænge og omgivende kulturelle miljøer. Og når der netop er sociale problemer i den

omgivende kultur, bliver det for mange magtpåliggende at bidrage til løsningen af sådanne problemer og i forlængelse heraf skabe en professionel karriere omkring tilsvarende hjælpe- eller omsorgsarbejde. I et velfærdssamfund som det danske er der rige muligheder for at udvikle og raffinere sådanne kompetencer. Med tanke på vores pædagogiske uddannelser, vores socialrådgiveruddannelse og vores læreruddannelse er der en tradition for professionelt socialt og pædagogisk arbejde, som på mange måder matcher de varierede sociale oplevelser, som unge fra differentierede eller mere udsatte boligkvarterer høster igennem opvæksten.

Sigtet med artiklen er dobbelt; a) at præsentere begrebet omsorgskapital som et potentiale i ungdoms-/uddannelsesforskningen, og b) at bidrage til den fortsatte samfundsteoretiske diskussion af kapitalbegrebets relevans og position i forhold til at formulere adækvate spørgsmål, analyser og svar.

Artiklens teoretiske og empiriske afsæt

Det bykvarter børn og unge vokser op i, præger deres oplevelser og erfaringer og får indflydelse på deres måde at orientere sig på, deres verdensanskuelse og deres syn på sig selv. Og det naturligvis uanset om der er tale om børn og unge fra udsatte områder eller fra mere privilegerede kvarterer. Artiklens teoretiske perspektiv er overordnet knyttet til den franske sociolog Pierre Bourdieus kapitalbegreb, som i analysen af det empiriske materiale knyttes til omsorgsbegrebet. Hertil præsenteres en række teoretiske forståelser, som vedrører sammenhængen imellem sted og identitet.

I artiklen vil jeg illustrere pointerne igennem en række empiriske eksempler fra forskning, jeg har gennemført omkring unges uddannelsesvalg og boligkvarterets betydning i den forbindelse. Resultaterne indikerer, at unges valg og attituder ud i samfundslivet er stærkt influeret af de erfaringer og oplevelser, de får igennem deres opvækst. En central pointe er her, at en opvækst ikke kun føres eller gennemleves inden for familiens fire vægge, men i høj grad er et bredere territorielt anliggende, som rækker ud over hjemmet og den tidlige, primære socialisering, der udspiller sig der. Fra psykologisk hold (Bowlby 1994, Sommer 1996, Stern 2005) ved vi, at den primære udvikling, herunder kontakten med de nære omsorgspersoner i familien og hjemmet, er helt central for børn og unges psykologiske udvikling og den sociale ballast de anvender, når de senere hen indgår i sociale relationer. Men med alderen og modenheden, med barndommen, institutionaliseringen og skolegangen, bliver

kontakten og relationen til forskellige institutionelle sammenhænge, samt kontakten til mere uformelle sammenhænge og relationer til jævnaldrende (Frønes 1999, 2011) i det boligkvarter (Corsaro 2011) og det sociale miljø man vokser op i, mere og mere betydningsfuldt for børn og unges udvikling, socialisering og dannelse.

Vokser man op i et privilegeret område, hvor forældrene har lange uddannelser og erhverv, der giver høj kulturel status og/eller høj økonomisk indkomst, så vil det i de fleste tilfælde have en afsmittende effekt på børn og unge i det område, sådan at de også vil klare sig godt i skolen, få gode resultater i ungdomsuddannelserne og vælge en vej, der sikrer anerkendelse og legitimitet i tilværelsen. Men vokser man op i et mindre privilegeret område, kan vejene ind i de formelle uddannelses-systemer være sværere og de oplevelser de unge høster, når de indgår i institutionelle sammenhænge og pædagogiske kredse, kan forekomme mere udfordrende, komplicerede og for nogen endda invaliderende. På trods af sådanne mulige forhindringer, er det faktisk netop ofte oplevelserne i de udsatte områder, der giver unge derfra kraften og motivationen til at komme videre. Således bliver ballasten fra det (nære) hjemlige og (det bredere) territorielle sociale miljø den drivkraft, som de unge profiterer af – eller i bourdieusk terminologi; den kapital de veksler til symbolsk kapital og høster anerkendelse på. I artiklen vil jeg fremdrage en række eksempler på unge, der netop nyder godt af en sådan drivkraft – en slags social gnist, der bringer dem vidt.

Når vi når dertil, skal vi således høre mere til Nehir og tilmed stifte bekendtskab med Erhan, Habeeba og Munir, der alle, men på hver deres måde, bidrager til vedligeholdelsen og udviklingen af det velfærdssamfund, som trods forskelle i politiske anskuelser, nyder rimelig opbakning i den danske befolkning. En måde at skærpe en pointe på kan være igennem sammenligninger. I analysen af Nehirs, Erhans, Habeebas og Munirs udsagn vil jeg derfor også inddrage en række informanter fra de mere privilegerede skoledistrikter i undersøgelsen.

Først skal det dog vedrøre begreberne kapital og omsorg.

Om kapitaler og omsorg

Pierre Bourdieus kapitalbegreb er komponeret omkring tre fremtrædelsesformer; økonomisk kapital, kulturel kapital og social kapital (Bourdieu og Wacquant 1996). Hvor økonomisk kapital vedrører materielle ressourcer og kendskab til penge-

mæssige spilleregler, angår kulturel kapital bl.a. kultiveret sprogbrug, uddannelsesbaggrund og kendskab til den (fin)kulturelle verden. Endelig vedrører social kapital slægtskabsbånd, adgang til sociale netværk og venskaber. Symbolsk kapital er en fjerde (mere overordnet) kapitalform, som kan forstås som ry, prestige eller anerkendelse. Kapitaler kan transformeres til symbolsk kapital, når disse accepteres og anerkendes som værdifulde i et felt eller en social sammenhæng. Ifølge Bourdieu udvikler individet en særlig habitus i løbet af sin opvækst, og det sker netop på baggrund af de kapitalformer, det får overleveret og videreudvikler. Bourdieus begreber kan bidrage til en teoretisk forståelse af, hvordan livsstil, præferencer, valg, indflydelse og anerkendelse i tilværelsen konstituerer sig, og hvilke muligheder den enkelte har for at begå sig, deltage i og udfordre de udvekslinger og sociale spil, der foregår i netop deres sociale miljø – eller felt, som Bourdieu udtrykker det. I artiklens analytiske dele knyttes kapitalbegrebet som nævnt til omsorgsbegrebet.

Ida Schwartz (2001) definerer omsorg som noget, der udvikler selvstændighed, samhørighed, mestring og mening. Herudover sondrer hun imellem tre niveauer af omsorg, hhv. behovsomsorg, udviklingsomsorg og opdragelsesomsorg. Behovsomsorg bidrager til at barnets væsentlige og umiddelbare behov bliver tilfredsstillet på de for barnet hensigtsmæssige tidspunkter. Udviklingsomsorg karakteriserer Schwartz, som det der bidrager til at barnet udvikler sig socialt, psykosocialt, kognitivt og motorisk. Endelig definerer Schwartz opdragelsesomsorg, som det der bidrager til at barnet gennem egne virksomheder og socialt accepterede måder bliver i stand til at tilfredsstille socialt accepterede behov. Opdragelsesomsorg bidrager til at barnet klarer at integrere sig og forvalte sin udvikling, så det på sigt kan realisere et meningsfuldt liv i sin omgivende kultur og i det omgivende samfund.

Begrebet omsorgskapital i forskningslitteraturen

Sammenkoblingen af omsorgs- og kapitalbegrebet er ikke ny, om end det ikke er særlig velbeskrevet i forskningslitteraturen. Et par eksempler skal dog fremhæves. Ulla Habermann (Habermann 2014, Habermann & Ottesen 2004) diskuterer begrebet i en redegørelse for mænds og kvinders rolle i idræts- og foreningsarbejde, og hvordan de to køn adskiller sig i deres bidrag til det frivillige arbejde. Habermanns pointe er at kvinder i højere grad praktiserer omsorgskapital – dvs. fokuserer på sociale relationer og det nære, mens mænd oftere forpligter sig på organisation og ledelse i det frivillige arbejde. Marianne Brodersen (2009) anvender begrebet i en diskussion af,

hvordan velfærdsarbejderen har udviklet sig. Brodersens pointe er, at der er sket en bevægelse fra den klassiske figur, der arbejder på baggrund af en moralsk pligt forbundet med næstekærlighed og uegennytte, dvs. én der praktiserer *omsorgskapital*, til en type velfærdsarbejder, der mere opererer på baggrund af en såkaldt *forvaltningskapital*, dvs. én der henviser til viden, rationalitet og organisation som rettesnor for velfærdsarbejdet. Lignende pointer berører Ole Jacob Thomassen (2013), når han i sin doktorafhandling analyserer omsorgskapitalens værdi over for andre kapitaler i det professionelle arbejde i sygehusregi. Thomassen konkluderer, at traditionelle fagprofessionelle kapitaltyper, som f.eks. omsorgskapital, presses af såkaldte bureaukratiske kapitaltyper, der vinder ind, fordi det praktiske arbejde i højere grad dikteres af bureaukratiske styringslogikker. På den baggrund argumenterer Thomassen, at der sker en devaluering af omsorgskapitalen.

Som det fremgår af ovenstående eksempler på brugen af begrebet omsorgskapital, udspringer ingen af disse fra ungdomsforskningen, ligesom ingen af dem angår det fokus, der formuleres i denne artikel. Og som respons på fokuspunkterne i de tre nævnte arbejder er det ikke de samme konfliktflader jeg ser i mit arbejde. Som vi skal se igennem artiklen, indikerer fordelingen af køn i forhold til mine kvalitative data ikke, at omsorgskapital primært er for kvindelige informanter, som i Habermanns arbejde. I mit materiale viser informanterne Munir og Erhan sig begge som repræsentanter for en maskulin variant af omsorgskapitalen. Brodersens og Thomassens fokus på omsorgskapital over for forvaltningskapital eller bureaukratisk styringslogik synes ej heller så centralt i mit arbejde. Her er det nærmere skismaet imellem unge, der på den ene eller anden måde har oplevet social nød (til dels i deres egne, nære relationer, til dels i deres omgivende skole- og boligmiljø) og unge, der stort set aldrig i løbet af opvæksten er stødt på sociale problemer i deres kulturelle kreds af mere privilegerede familiemedlemmer, skolekammerater og naboer. Mere om dette senere.

Om sted, identitet og nærmiljøeffekter

Sammenhæng imellem sted og identitet er flittigt behandlet i samfundsforskningen. Lige siden amerikanske bysociologer som Robert Park, Ernest Burgess (Park 1915, Park & Burgess 1967) og Louis Wirth (1938), og europæiske kolleger som Max Weber (1978), Georg Simmel (1998) og Emile Durkheim (2000) begyndte at interessere sig for storbyens dynamik og det moderne menneskes tilværelse i skiftet fra

en rural til en urban virkelighed, har det ikke skortet på konceptualiseringer og diskussioner af, hvordan stedet og bylivet påvirker den enkelte. Med det epokale skift fra det moderne samfund til senmoderniteten har mere nutidige sociologer endda afskrevet stedet sin signifikante relevans i formuleringer om menneskelivet som mere præget af fart (Virillio 1986, 2009), bevægelse (Sennett 1974/1976, 1990) og adskillelse af tid og rum (Giddens 1994, 1996). Empiriske forskere fastholder dog stedets betydning for menneskers hverdagsliv og i det næste vil jeg præsentere en række eksempler herpå.

Med bl.a. kolonihaver som eksempel på særligt afgrænsede steder, analyserer David Crouch (1994) hvordan særlige kulturelle vaner, symboler og værdier går i ét med stedets materialitet. I det særlige rum gælder bestemte regler, og det at gøre brug af rummet er at deltage i en særlig kulturel praksis, som hører stedet til. Om end territorier ofte er afgrænsede, som i kolonihave-eksemplet, så er grænserne også gennemtrængelige, fleksible og skiftende. Dette gælder også for andre former for bykvarterer. Crouch forstår således territorier som ”*begrænsede steder, hvor folk oplever en vis grad af fælles kulturel identitet eller kulturel kapital*” (ibid.: 59), som altså dog med tid forhandles og forandres. Crouch har øje for både det lokale og subjektive niveau, men konstaterer også at steder påvirkes af overordnede samfundsmæssige og strukturelle betingelser. Strukturelle betingelser i form af økonomiske og uddannelsesmæssige forskelle imellem befolkningsgrupper og hvordan sådanne forskelle manifesterer sig rumligt i tilstande af segregation, er også Stine Thidemann Fabers (Faber et al. 2008, 2012) interesse. På baggrund af bl.a. studier af den gamle industriby Aalborg, konstaterer Faber et al. at objektive forskelle modsvarer af mentale forskelle imellem befolkningsgrupperne, og at forskelle i mange tilfælde kan betragtes som symbolske kampe, der indeholder normativt betingede distanceringer og adskillelse. Såvel Crouch som Faber et al. knytter således identitet, kulturelle rutiner og sociale forskelle til steder, og lignende pointer interesserer Kirsten Simonsen (1993) sig for, når hun på baggrund af omfattende empiriske studier i et Københavnsk bykvarter, betoner individers geografiske kontekst som vældigt afgørende for deres livsforløb. Ifølge Simonsen danner opvæksten i et bestemt kvarter basis for en tilhørsfølelse til stedet og en særlig social tilknytning til de naboer og slægtninge, der findes der. For de mange er familien, hjemmet og det lokale tilhør således elementer, der sikrer social reproduktion og stabilisering, og det er tilmed igennem opvæksten i kvarteret, at individet indføres i klasserelationer – netop via de bredere sociale sammenhænge og kulturelle rutiner, der manifesterer sig rumligt og stedligt – ganske som

også pointeret af Crouch og Faber et al. Pierre Bourdieus reflektive sociologi baserer sig på en relationel forståelse (Bourdieu, Chamboredon & Passeron 1991, Bourdieu 2004, Bourdieu & Wacquant 1996), der også interesserer sig for sociale og kulturelle forskelle imellem befolkningsgrupper. Ifølge Bourdieu fordeler kapitaler, dvs. ressourcer og goder, sig i bykvartererne homologt til de klasseforskelle der findes i det sociale rum. Og sådanne objektive eller materielle forskelle installerer sig ifølge Bourdieu også i grupperes mentale strukturer, hvilket betyder, at forskellige befolkningsgrupper, fordelt i forskellige bykvarterer med forskellige ressourcer, opfatter og forstår deres tilværelse og omverden forskelligt. De forskellige sociale vilkår og dynamikker er således både installeret rumligt og mentalt, hvilket betyder, at forskellene og adskillelsen hele tiden virker stabiliserende og endda selvforstærkende. På den baggrund diskuterer Bourdieu *det kulturelle pres*, der foregår i boligområder, hvor grupper med fælles præferencer, kapitalsammensætning og -volumen er samlet og således *forstærker* disse kollektive, habituelle orienteringer (Bourdieu 1999). Bourdieus insisteren på, at objektive strukturer må forstås homologt til mentale dispositioner, inspirerer analysen i denne artikel, idet spørgsmålet netop, er, hvilken betydning opvæksten i et samlet sæt af sociale omstændigheder i et boligkvarter har for den enkelte unges mentale anskuelse – her med særligt fokus på uddannelses- og karrierepositioneringer.

I en nordamerikansk kontekst er der rig tradition for studier af *neighbourhood effects* (nærmiljøeffekter), men resultater er langt fra entydige. David Harding (2010) og Mario Small (2004) konkluderer, at svarene på klassiske spørgsmål om kvarterets påvirkning på bl.a. beboeres uddannelse, sundhed og beskæftigelse fremstår uklare eller endda ubesvarede. Harding (2010) pointerer, at dokumentation for nærmiljøeffekter i forhold til ungdomsuddannelse og teenagegraviditeter er ganske robust, og Small konstaterer, at de fleste eksperter er «*overbevist om, at fattige boligområder uafhængigt påvirker folk i en række af de forhold, vi bekymrer os om*» [min oversættelse] (Small 2004: 3). Small understreger dog vigtigheden af at se nærmere på de sociale mekanismer, der er afgørende, og således fokusere på interessen for, *hvordan* nærmiljøeffekter virker – et spørgsmål, det har vist sig vanskeligt at besvare. I en nordisk kontekst konkluderer Ingar Brattbakk (2014), på baggrund af kvantitative studier i Norge, at sted-relaterede faktorer *har* betydning for unges positioneringer i uddannelsessystemet. Mest (negativ) effekt findes i områder med lav uddannelsesbaggrund, hvilket Brattbakk tilskriver spørgsmålet om den sociale læring, der finder sted igennem normer, værdier og rollemodeller. Lars Brännström

(2004) pointerer på baggrund af egne kvantitative studier af nærmiljøeffekter i en svensk kontekst, at der ikke er robust belæg for at boligkvarteret har signifikant indflydelse på menneskers ønsker og fremtidige livsmuligheder. På trods af sine egne fund udelukker Brännström dog ikke, at nærmiljøet kan have betydning. Brännström pointerer i forlængelse heraf, at kontekst og epoke er væsentlige faktorer, og at der jo i mange forhold er betydelige forskelle på en social velfærdsstat som den svenske og den mere markedsliberale model, som vi kender fra USA. En spændende pointe i Brännströms afsluttende refleksion er, at hvis vi ønsker at åbne boligkvarterets sorte boks og bedre forstå, hvordan nærmiljøeffekter kan have kvalitativ betydning for beboere, så vil kvalitative tilgange suppleret med kvantitative data være tilrådelige. De kvalitative analyser i denne artikel kan betragtes som respons på sådanne opfordringer.

Om undersøgelsen – epistemologi og metodik

I min forskning er der rigelige indikationer på, at stedet og det lokale miljø er en betydningsfuld faktor i unges tilværelse. Ud fra spørgsmålet om hvilken betydning opvæksten og den varige tilknytning til et bestemt boligkvarter har for unges uddannelsesvalg, interviewede jeg i forbindelse med min ph.d.-afhandling 24 unge i 20-års alderen. Jeg rekrutterede⁴ de 24 informanter fra tre forskellige skoledistrikter i Aarhus, Danmarks andenstørste by. På baggrund af en foregående strukturel og statistisk analyse af postdistrikterne⁵ og samtlige skoledistrikter⁶ i Aarhus Kommune, udvalgte jeg tre skoledistrikter, der fremstår forskellige på bl.a. økonomiske, uddannelsesmæssige, bolig-mæssige, etniske og sociale indikatorer. Udvælgelsen af de tre skoledistrikter foretog jeg i forlængelse af min epistemologiske ambition om netop at *studere forskelle* (Bourdieu, Chamboredon & Passeron 1991, Bourdieu 2004, Bourdieu & Wacquant 1996), og den foregående statistiske analyse af post- og skoledistrikterne tjente ligeledes det Bourdieu-inspirerede formål at bidrage til «konstruktionen» af den sociale kontekst, som de tre grupper af informanter er situeret i og således taler ud fra (Bourdieu, Chamboredon & Passeron 1991, Bourdieu 2007, Callewaert 2007a). Valget faldt på nedenstående tre skoledistrikter, som jeg i udvalgte statistiske overskrifter vil karakterisere, så en række centrale strukturelle forskelle i de tre skoledistrikters samlede populationer træder frem:

- Strandskoledistriktet: høje indkomster, stærke uddannelsesbaggrunde, 80% ejerboliger, 14% enlige forsørgere, 5% indvandrere/efterkommere, 7% af befolkningen over 16 år er ikke i arbejde/står udenfor arbejdsstyrken.
- Katrinebjergskoledistriktet: Relativt lavere indkomster, svagere uddannelsesbaggrunde, 30% ejerboliger, 24% enlige forsørgere, 14% indvandrere/efterkommere, 18% af befolkningen over 16 år er ikke i arbejde/står udenfor arbejdsstyrken.
- Tovshøjskoledistriktet: lave indkomster, svage uddannelsesbaggrunde, 4% ejerboliger, 43% enlige forsørgere, 65% indvandrere/efterkommere, 33% af befolkningen over 16 år er ikke i arbejde/står udenfor arbejdsstyrken.

For at operationalisere interviewundersøgelsen og underbygge det overordnede forskningsspørgsmål med en række mere håndgribelige undertemaer, der kunne komme i spil i de konkrete interviewsituationer, formulerede jeg en række overordnede temaer, der efterfølgende bidrog til udviklingen af den egentlige interviewguide med dens myriader af helt konkrete dagligdags-spørgsmål. Temaerne fulgte en kronologisk interesse for informanternes biografi, idet interviewene var anlagt som livshistorie-interviews (Bertaux 1981, Bertaux & Kohli 1984, Callewaert 2007b, Goodson & Adair 2007).

- Hvilke erfaringer har informanterne gjort sig i familiesammenhænge og hvilke kapitaler er overleveret her?
- Hvilke erfaringer har informanterne gjort sig i skolesammenhænge, såvel grundskole som ungdomsuddannelser?
- Hvilke erfaringer har informanterne gjort sig i deres respektive boligkvarterer og hvordan oplever de interaktion i de mere uformelle kontakter med jævnaldrende her?
- Hvordan oplever informanterne «det at være ung» og på hvilke måder føler de sig evt. udfordret i eller af denne periode?
- Hvilke karriereønsker har de og hvilke uddannelsesvalg foretager de?

Interviewene foregik som semistrukturerede samtaler (Kvale 1997, Spradley 1979) på baggrund af en interviewguide. Guiden sikrede en vis konsistens i de berørte perspektiver og bidrog således til muligheden for at drage sammenligninger og opdage sociale forskelle i det empiriske materiale, jf. den ovenfor nævnte epistemologiske ambition.

”Det er søskende, der passer søskende”

I dette afsnit vil jeg analysere en række empiriske udsagn fra unge fra Tovshøjskole-distriktet⁷. De unge knytter deres fortællinger om oplevelser i hjemmet, skolen og i det omgivende miljø i boligkvarteret sammen med deres ambitioner for fremtiden. På den måde skaber mange af informanterne fra det mindst privilegerede område meget sammenhængende fortællinger der, som vi skal se, rummer mange samfundsopbyggelige potentialer. Først skal vi møde Nehir, der læser til pædagog. Her fortæller hun om oplevelser i opvækstkvarteret:

”...der er mange familier derude, der har det svært. Og når du kigger på Gellerup, som helhed, så er det ikke voksne, der opdrager børn, det er børn, der opdrager børn, fordi der er så mange børn og der er så få voksne. Så det er søskende, der passer søskende. Du kan sagtens sende et børnehavebarn med en 1. klasses skoleelev, så inden hun går i skole, så smider hun lige lillebror i børnehave (...) ...det er ikke dem, der skal have rollen som forældre. Det er jo derfor, man ender i lort, fordi man ikke har haft en primær person, der har kunnet give noget, man ligesom kan have med i livet. Og når man har ustabile forældre, så tror jeg heller ikke... man er virkelig en stærk mønsterbryder, hvis man kan vokse op og komme ud i uddannelseslivet og arbejdslivet med belastede forældre. Der er få, der klarer sig, men det er også, hvis de har en primær person, de ligesom har fået noget fra (...). Der er simpelthen for mange børn, der har gået rundt uden forældre...”

Det er tydeligt, at Nehir er drevet af en empatisk nerve, når hun taler om de mange børn, der ifølge hendes udsagn er overladt til sig selv og hinanden. Nehir fortæller endvidere, at boligkvarteret er præget af uro, at der ofte er knivstikkeri og at der for nylig udspillede sig en skudepisode på gaden uden for hendes lejlighed. Nedenfor fortæller Nehir, hvorfor hun har valgt pædagoguddannelsen:

”Jeg vil gerne give det, jeg har fået af mine pædagoger... det vil jeg gerne give igen. Jeg føler, man skylder det til de børn, der bor derude, fordi det er svært. Der er mange unge, der har det svært. Jeg synes, at hvis der er nogen, der er uddannede og de har nogen at se op til... det synes jeg, er vigtigt derude (...). Man ved jo godt, hvad de fleste af de børn går igennem og man... de står nogenlunde overfor de samme problematikker, man selv har stået i, da man var barn og ung – som teenager, så...”

Inspirationen til uddannelsesvalget kommer således *både* fra Nehirs egen kontakt med signifikante pædagoger *og* fra hendes oplevelser af sociale problematikker i nærmiljøet. Det har dog ikke været uden udfordringer for Nehir at komme ind på pædagoguddannelsen, idet hun ikke har en gymnasial ungdomsuddannelse. Hun fik dispensation for dette, da hun gennemførte et 1-årigt ”brobygger-kursus”, som er konstrueret til tosprogede, der gerne vil starte på pædagogstudiet. Hendes ambition er *at give tilbage*, drage omsorg for børn og unge og derved bidrage til håndtering af de udfordringer, som afsavn og trange kår bevirker.

Også Munir oplever udfordringer i det lokale miljø omkring Tovshøjskole-distriktet. Hertil har familielivet og ikke mindst oplevelserne i skolesammenhænge konfronteret Munir med mange brud, skuffelser og nederlag. Mange skoleskift kendetegner hans skolegang og placeringen i forskellige slags specialklasser har gjort dybt indtryk:

”...det var overhovedet ikke sjovt dengang, for der følte jeg mig bare som en – ja, der følte jeg mig bare som en dum person, for jeg blev jo adskilt, ik’. Og mine klassekammerater dengang, de fik lov til at rejse på skitur. Jeg har ikke været på skitur nogen sinde i mit liv... (...) Jeg har det stadig i mit hjerte – fordi at jeg ikke fik lov af min klasselærer. Vi havde fået ny klasselærer dengang, det var sådan en meget striks én faktisk, i 8. klasse (...). Han var ikke så glad for mig. Jeg gik også og spillede smart overfor ham; ’hey, du skal ikke blande dig’ og sådan nogen ting, og så skulle de nemlig rejse og jeg fik ikke lov til det... (...) jeg skulle bare blive i den der specialklasse. Hvad skal jeg lave der? Hvad skal jeg lave? Der skal jeg bare stå sammen med en lærer og andre dumme personer. Jeg følte mig ikke selv dum dengang, men det var jeg – ikke fordi at jeg ikke var dum, for det var jeg, men om jeg ikke fortjente den rejse, det er en hel anden ting...”

Også overgangen til ungdomsuddannelse volder Munir problemer og drømmen om at starte på en erhvervsuddannelse eller det tekniske gymnasium realiseres ikke. Munir fortæller, at mange af hans kammerater fra det lokale miljø oplevede lignende udfordringer i deres skolegang, og at han nu som voksen ser det samme udspille sig for mange børn og unge i kvarteret. Munirs manglende formelle uddannelse (udover grundskolen) afholder ham dog ikke fra at bruge sine kræfter på at håndtere lokal-miljøets udfordringer. Igennem sin interesse for computere og programmering tilbyder han børn og unge at deltage i forskellige aktiviteter i en mindre lokalitet i kvarteret:

”De unge, der render rundt og stjæler og laver indbrud og alt muligt shit og lort... jeg kan godt sige dig siden dengang (...), der har de været rigtig glade for at komme op til mig og så sidde og hygge sig (...). Det handler om at få nogle mere fornuftige og mere målrettede unge, der ved, hvad de skal senere hen.”

Munir forklarer, at han selv har været ”*en uartig dreng*”, og at han kender livet på gaden, hvor kriminalitet, hashrygning og ballade er almindelige komponenter i hverdagslivet blandt grupper af kvarterets børn og unge.

Om omsorg som kapital

Som det fremgår af fortællingerne fra Nehir og Munir, nærer de begge omsorg for kvarteret og de børn og unge, der her hver dag udfordres af sociale problemstillinger i deres familier, skole og nærmiljø. Og faktisk er det denne omsorg, de baserer deres daglige aktiviteter omkring. For Nehirs vedkommende indenfor formelle uddannelsesrammer, for Munirs vedkommende udenfor.

Husker vi tilbage på Ida Schwartz’ definition af omsorgsbegrebet, vil vi se, at Nehirs og Munirs fortællinger på forskellig vis berører både behovs-, udviklings- og opdragelsesomsorg. Den manglende forældrestøtte, som Nehir betoner – børnene der passer hinanden og følger hinanden i børnehaven – udtrykker på iøjefaldende vis grupper af børn, der lider svigt i forhold til behovsomsorg; den daglige støtte og hjælp, som forældre og signifikante voksne kan levere. Både for de mindre børn, der skal passes af større søskende, og for de større søskende, der påtager sig ansvaret for de små, synes det oplagt, at også udviklingsomsorgen kan være truet. Den sociale, psykologiske og kognitive støtte, som almindeligt stimulerede børn får hos deres forældre, er i sagens natur svækket her. Og endelig kan mangel på behovs- og udviklingsomsorg få betydning for disse børns mulighed for at udvikle den selvstændighed og mestringssevne, som er nødvendig for at navigere på en adækvat og hensigtsmæssig måde i den lokale kultur og i den bredere samfundskreds. Også Munirs fortælling udtrykker fortrolighed med de tre omsorgsformer. Når børn og unge kommer til Munir og ”hygger sig”, så får de stillet et umiddelbart behov for kontakt, samvær og dialog, hvilket udvikler dem socialt. Aktiviteterne, som de laver sammen, bidrager til den kognitive udvikling og i den forstand praktiserer Munir også udviklingsomsorg. Den mere brede form, opdragelsesomsorgen, er Munir også bevidst om vigtigheden af, når han konstaterer, at det handler om at hjælpe til med

at ”få nogle mere fornuftige og mere målrettede unge, der ved, hvad de skal senere hen”. Med andre ord; unge, der kan forvalte deres egen udvikling og realisere mening, som Schwartz udtrykker det.

Det er oplagt, at Nehir og Munir, ligesom de andre informanter fra Tovshøj-skoledistriktet, har oplevet mange udfordringer i forbindelse med familielivet, skolegangen og i det lokale miljø, hvilket betyder, at deres opbygning af kulturel kapital, forstået som formelle uddannelseskompetencer, har haft svære betingelser. Men som vi ser, har de imidlertid udviklet en indsigt og indlevelse i de sociale problemstillinger i kvarteret, som de faktisk kapitaliserer på. Med andre ord; deres omsorgspraksisser får betydning og værdi, ikke bare for dem selv, men også for andre i deres respektive sociale felter. I den forstand kan ressourcerne betragtes som omsorgskapital, fordi de på forskellig vis, f.eks. for Nehir i den formelle uddannelsesramme og for Munir i det uformelle hverdagsliv, viser sig omsættelige som symbolsk kapital, dvs. som noget der respekteres og anerkendes i et socialt miljø.

Det samme gælder for Habeeba og Erhan. Habeeba har taget erhvervsuddannelsen til social- og sundhedshjælper og fortæller, at hun finder stor tilfredsstillelse i at hjælpe mennesker i deres sociale netværk. ”Du har en rigtig god samvittighed med dig selv, når du hjælper dem. Du føler virkelig, du har gjort noget stort”, ræsonnerer Habeeba og fortæller, at hun med tiden vil tage social- og sundhedsassistentuddannelsen og måske derefter sygeplejerskeuddannelsen. Habeebas fortælling er præget af voldsomme fortællinger om mistrivsel og sociale problemer både internt i familien og i det omgivende sociale miljø omkring Tovshøjskolen.

Også Erhan responderer på den sociale dynamik i kvarteret omkring Tovshøjskolen, når han fortæller om, hvorfor han har valgt læreruddannelsen. Kvarteret var præget af misbrug, uro og mange ressourcestærke familier, der flyttede væk. Før 8. klasse interesserede Erhan sig ikke for skolearbejdet. Han fortæller, at han og kammeraterne drev rundt i kvarterets gader og at de i skolen kom og gik, som det passede dem. De i artiklen indledningsvist skitserede teoretiske pointer vedrørende sammenhængen imellem sted og identitet, forekommer relevante her. Erhan og hans kammerater inkarnerer netop en *fælles kulturel identitet*, jf. Crouch (1994), når de i det hverdagslige liv praktiserer småkriminalitet og ballade. Og det er netop *det kulturelle pres* i det territoriale miljø, jf. Bourdieu (1999), som det lykkes Erhan at frigøre sig fra, når han i løbet af 8. klasse møder en dansklærer, der får stor betydning for hans videre skolekarriere. Hun indleder dialog med Erhans forældre og viser tillid til Erhans evner og motivation. Med dette skub skifter Erhan kurs imod en

forståelse af, at skolearbejdet er forudsætningen for videre adgang i uddannelses-systemet. Vejen til læreruddannelsen går over en HF⁸, der fagligt udfordrer Erhan. Hos forældrene kan han ikke hente hjælp til skolearbejdet, og ifølge eget udsagn må han således arbejde ”*dobbelt*”, når det kommer til lektier og afleveringer. På lærer-uddannelsen har Erhan valgt dansk som linjefag. Dette giver ham mulighed for selv at blive dansklærer og således, som vi så det hos Nehir, at give noget af det tilbage, han selv modtog og nød godt af i sin folkeskoletid. Erhan er også engageret i frivilligt integrationsarbejde, og også her arbejder han med udsatte børn og unge i udsatte boligområder. Såvel i dette arbejde som i uddannelsen er Erhans motivation således baseret på ønsket om at hjælpe og yde omsorg for andre, der ligesom han selv, er og har været eksponeret for sociale udfordringer i deres sociale miljø.

Unge fra mere privilegerede boligkvarterer

I dette afsnit vil jeg kort og overordnet præsentere informanter fra de to andre skole-distrikter, der indgår i mit forskningsprojekt. Her viser sig anderledes prioriteringer. For informanter fra Katrinebjergskoledistriktet (det mere differentierede bolig-kvarter) gælder det, at også de på varierede måder har stiftet bekendtskab med sociale problemer og andre menneskers mistrovisel. Dog har disse informanter nydt større stabilitet og støtte i deres egne familier, hvilket har givet dem bedre ballast i forhold til skolearbejdet og fritidsaktiviteter. Disse unge har således udviklet faglige ressourcer, der giver dem mulighed for at forfølge egne faglige interesser i uddan-nelsesvalgene. Dog gælder det, at disse faglige interesser ofte kanaliseres over i sociale eller pædagogiske sammenhænge. Eksempler er Lotte, der vælger at læse engelsk på universitet, og Janus, der vælger at blive idrætspædagog. Begge tager de udgangs-punkt i faglige ressourcer og interesser – for Lottes vedkommende i forhold til sprog og litteratur, for Janus’ vedkommende i forhold til sport og interessen for outdoor-aktiviteter. Begge forklarer således deres valg som forankret i disse interesser, men også som foranlediget af deres oplevelser af forskellige grupper af børn og unge, både internt, men også i omegnen af deres eget skoledistrikt, der på den ene eller den anden måde har været udfordret sociale og fagligt. Lotte vil gerne være engelsklærer på en ungdomsuddannelse og hjælpe elever, der har brug for et løft, og Janus fortæller, med henvisning til egne oplevelser i og i nærheden af sit eget opvækst-kvarter, at han gerne vil arbejde med kriminelle unge, der har brug for hjælp.

For informanter fra Strandskoledistriktet gælder, at de er vokset op i et boligkvarter med en distingveret scholé (Bourdieu 2004, Bourdieu & Passeron 2006), dvs. et uddannelseskulturelt overskud samt rigelige økonomiske ressourcer, der har givet privilegeret adgang til muligheder og aktiviteter, der udover den almindelige skolegang yderligere har kultiveret deres faglige ressourcer og (fritids)interesser. Disse betingelser, sammenholdt med et socialt miljø uden nævneværdige sociale problemer, gør, at disse unges uddannelsesvalg ikke er knyttet til en social motivation om hjælp og omsorg. Eksempler er Sasja og Jeppe. Sasja vil gerne være filmproducer og satser på at læse medievidenskab på universitetet. Jeppe vil gerne være arkitekt og er ved at forberede sig til optagelsesprøven på arkitektskolen. Begge beskriver de opvækstkvarteret som idyllisk, trygt og sikkert. Og begge fortæller de om den store opbakning til skolearbejdet derhjemme fra. Hverken Sasja eller Jepses fortællinger bærer præg af, at de har mødt eller er blevet konfronteret med mennesker i nød igennem opvæksten – og dette fund er generelt for gruppen af informanter fra dette skoledistrikt. Der er således tale om helt andre prioriteringer hos informanterne fra området omkring Strandskolen. Her handler uddannelsesvalget om at udvikle og raffinere sine egne ressourcer og interesser og således blive designer, filosof, psykolog, læge, forsikringsmatematiker, historiker eller som Sasja og Jeppe; filmproducer eller arkitekt. Der er med andre ord tale om andre kapitalformer som udgangspunkt for disse unges valg. For de privilegerede informanter fra Strandskoledistriktet er det mere den klassiske kulturelle kapital, forstået som uddannelseskapital, som danner grundlag for uddannelsesvalgene. For informanterne fra Tovshøjskoledistriktet, som vi har set tidligere i artiklen, forholder det sig ganske anderledes. Her er det omsorgskapital og ønsket om at bidrage til løsningen af sociale og pædagogiske problemer, der er grundlaget for uddannelsesprioriteringen. I den forstand placerer informanterne fra det mere blandede Katrinebjergskoledistrikt sig i en slags mellemposition. På baggrund af deres faglige ressourcer og interesser ønsker også de at bidrage til socialt og pædagogisk arbejde.

Som det fremgår af ovenstående, er der store forskelle på de unges prioriteringer, alt efter hvilket socialt miljø de er vokset op i. Analysen bidrager til en forståelse af, at unges uddannelsesprioriteringer kan betragtes som en art kollektive og territorielt organiserede processer, der udtrykker en form for fælles kulturel identitet, sådan som Crouch (1994) påpegede i sin forståelse af, at stedets materialitet er knyttet til vaner, værdier og særlige kulturelle deltagelsesformer. Omsorgskapitalen, som de unge informanter fra Tovshøjskoledistriktet praktiserer, udtrykker således en dialektisk

forbindelse imellem objektive og subjektive forskelle, jf. Fabers et al. (2008, 2012) og Bourdieus (1999) pointe om at segregerede tilstande ikke blot lejrer sig objektivt, som måden en by konkret er struktureret på, men også mentalt, dvs. som måder hvorpå individer oplever og forstår sig selv og deres omverden.

En diskussion af kapitalbegrebet

Analysen af skismaet imellem unge fra mere belastede boligkvarterer, der er blevet konfronteret med mennesker i nød, over for unge, der har levet en privilegeret tilværelse i sikker afstand fra sociale problemer, giver god mulighed for at diskutere kapitalbegrebet og belyse hidtil mindre oplyste ressourcer og potentialer i såkaldt mindre privilegerede unges tilværelser.

At akademikere reflekterer, diskuterer og fornyer kapitalbegrebet er der mange eksempler på (Broady 1998/2000, Lamont 1992; 2000, Lamont & Fournier 1992, Hall 1991, Halle 1993, Crane 2000). Det vil naturligvis blive for omfattende at gå dybere i disse arbejder i denne artikel. Fra ungdomsforskningen vil jeg dog fremhæve et par eksempler. Her har flere formuleret alternative kapitalformer, som unge i forskellige subkulturelle miljøer veksler til anerkendelse eller respekt. Annick Prieur (1999) har i sine studier af unge mænds maskulinitetsformer diskuteret begrebet *kropslig kapital*, som en ressource, der kan aktiveres i kampe og give symbolsk værdi. Flere nordiske ungdomsforskere interesserer sig for unges brug af for eksempel hiphop, som en måde at opnå forståelse og respekt – ofte i grupper af marginaliserede unge (Sernhede 2007, Hviid 2007). Sune Qvortrup Jensen har i flere arbejder interesseret sig for subkulturelle ungdomsgrupperinger, og diskuterer at den ekspressive maskulinitet, som unge udtrykker, bl.a. inspireret af hiphop'ens ikoner, udgør en *ekstrasubkulturel kapital*, eller i mere overordnet forstand, en *ungdomskulturel kapital*, der genkendes og værdsættes både indadtil i gruppen og udadtil i den bredere ungdomskultur (Jensen 2006, 2007). Et andet interessant eksempel er Sandberg og Pedersens (2006) bog *Gatekapital* om unge marginaliserede mænd med indvandrerbaggrund, der sælger hash langs Akerselva i Oslo. Ifølge forfatterne udvikler disse unge mænd kompetencerne til at begå sig på gaden og skabe en slags orden i deres tilværelse. Dette klarer de unge mænd på baggrund af en såkaldt gadekapital, som er udtryk for en anden og mere uformel lærings- eller socialiseringsproces, end den vi kender fra mere privilegerede unge, der udvikler de almindelige skoledyder, som vi undertiden, også med inspirationen fra Bourdieu, kalder kulturel kapital. Mine

empiriske data frembyder også eksempler på unge, der opererer på baggrund af en sådan gadekapital. Akil og Fadi – begge fra Tovshøjskoledistriktet – ernærer sig ligeledes med at pushe hash i kvarteret omkring Tovshøjskolen, hvorfor Sandberg og Pedersens arbejde og fokus ingenlunde virker fremmed i forhold til (dele af) mine forskningsresultater. Med det sagt vil jeg dog accentuere, som også berørt indledningsvist, at der både i politiske, folkelige og akademiske kredse undertiden flourer en slags depriveringsfetichisme, der måske kan skygge for andre, ofte mere opbyggelige, aspekter af socialt liv, der er på spil i mindre privilegerede områder. Begrebet omsorgskapital, der har nydt fokus i denne artikel, kan således betragtes som et modstykke til begrebet gatekapital. Informanterne fra Tovshøjskoledistriktet befinder sig igennem deres opvækst også i marginaliserede positioner i deres familier, deres skole og i deres sociale kontekst i kvarteret. Men det er langt fra alle fra denne baggrund, der skaber en karriere på gaden. Mange baserer deres energi, motivation og drivkraft på den sociale gnist, der kan være med til at give andre håb og bedre muligheder i tilværelsen.

I samfundsanalyser kan det således være problematisk, hvis vi som forskere i brugen af kapitalbegrebet faktisk kommer til at bidrage til en for stereotyp forståelse af de forskellige grupperinger og lagdelinger i samfundet. Hvis vi udelukkende fokuserer på privilegerede grupper som nogen, hvis habituelle orienteringer altid er forankret i kulturel kapital og scholé, dvs. (fin)kulturelle og skolastiske dyder, der høster anerkendelse i pædagogiske og uddannelsesmæssige sammenhænge eller omvendt fokuserer på mindrebemidlede grupper, som repræsentanter for afvigende, farlig og samfundsundergravende adfærd, bl.a. baseret på gadekapital, så lukker vi måske øjnene for de mangfoldige variationer af kapitaler, som findes i det sociale liv på kryds og tværs af den sociale stratifikation. Et ensidigt fokus på scholé eller den klassiske kulturelle kapital såvel i uddannelsessammenhænge som i den bredere samfundsdiskussion, kan ligeledes sende et noget arrogant signal til de grupper i samfundet, som udvikler andre former for kapital end de klassisk skolastiske og akademiske dyder, der traditionelt har givet samfundsmæssig anerkendelse. Der findes andre indgange til at håndtere udfordringer og løse problemer i en given kontekst end hvad forståelsen af kulturel kapital, som noget der overleveres af veluddannede forældre, kan rumme. Nehir, Munir, Habeeba og Erhan er markante eksempler på unge, der på baggrund af andre (geografiske) tilhør, forudsætninger og erfaringer, end dem vi sædvanligvis betragter og benævner som privilegerede, skaber mening i deres tilværelse, betydning for andre mennesker og værdi for det

omgivende (velfærds)samfund. For at noget kan være en kapital i Bourdieus forstand, så må det kunne veksles til noget i et felt:

I den forstand er kapital et kort eller en jeton, der har gyldighed på et bestemt felt både som våben og indsats. Indehaveren kan i kraft af sin kapital udøve en vis magt og indflydelse. (Bourdieu & Wacquant 1996: 86)

Bourdieu & Wacquant anvender også begrebet *trumfkort* (ibid.: 85), som et billede på noget værdifuldt, man kan sætte i spil, alt efter hvilket felt, man opererer i. Pointen er, at det varierer fra felt til felt hvilke kapitaler, der kan veksles til værdi og anerkendelse. Og her er det oplagt, at Nehirs, Munirs, Habeebas og Erhans jetoner og trumfkort er nogle andre, end hos de mere privilegerede unge. Og således må de også investeres i andre spil og felter end der, hvor de mere privilegerede børn afsætter og veksler deres kapitaler. Nehir har ikke jetonerne til de sociale og kulturelle kampe på arkitektstudierne. Men omvendt, med sin sociale ballast, indsigt og motivation, står hun stærkt i, hvad man kunne kalde feltet for omsorg og pædagogik og således har hun et solidt afsæt for sine studier på pædagoguddannelsen. Måske er hun her, på trods af sin manglende gymnasiale uddannelse, faktisk en stærkere spiller end Jeppe ville være, hvis han valgte arkitektstudiet fra og startede på pædagoguddannelsen.

Bourdieus forståelse af kapital knytter sig til den enkeltes (oftest ubevidste eller før-refleksive) kamp for at maksimere sine egne muligheder og positionere sig bedst muligt i spillet eller kampen om indflydelse. Et velfærdssamfund som det danske, hvor der i mange institutionelle sammenhænge bedrives omsorg og pædagogik, kan i den bourdieuske optik forstås som et marked, hvor netop omsorgskapital kan omsættes og veksles til anerkendelse og indflydelse.

Som jeg har forsøgt at illustrere igennem artiklen her, så kan informanter fra mindre privilegerede boligområder kapitalisere på dette. Bevidstgørelse af dette potentiale, bl.a. også igennem fremtidige studier, kan muligvis rykke ved dette fokus og den stigmatisering og stereotypificering, der af og til kendetegner debatten, politikken og forskningen, når det handler om udsatte unge fra marginaliserede boligområder.

Afslutning

En plausibel kritik af denne artikels fokus på potentialer og det opbyggende i en håndfuld informanters omsorg for andre mindrebemidlede grupper, kunne være den indvending, at der på baggrund af mine resultater ikke er meget positivt at sige om den sociale og uddannelsesmæssige reproduktion i det danske samfund. For faktisk illustrerer mine resultater de samme mekanismer, som vi kender fra mange andre uddannelsesstudier. Nehir, Munir, Habeeba og Erhan er jo ikke i gang med lange videregående, akademiske uddannelser. Og alligevel har de endda været rigeligt udfordret på det faglige. På den baggrund er der ikke grund til at lukke øjnene for de grundlæggende og sejlivede reproduktive kræfter, der eksisterer i vores lagdelte samfund. Ligesom der ikke er grund til at lukke øjnene for at socialt og pædagogisk arbejde sjældent rangerer højt på lister over fag, der giver status og prestige og at de sociale og pædagogiske uddannelser hertil også er blandt de umiddelbart lettest tilgængelige⁹. Men spørgsmålet kunne være, om ikke der er to måder at betragte det på? En objektiv/kvantitativ betragtningsmåde over for en subjektiv/kvalitativ betragtningsmåde. Lad mig illustrere:

1. Den objektive fordeling af uddannelsesniveauer er ulige og går i arv fra generation til generation. Det har uddannelsessociologien vist os i årtier og kvantitative og statistiske resultater er ikke til at tage fejl af. Har du en uddannelsessvag social baggrund og har du levet i et socialt miljø med fattigdom, sygdom, arbejdsløshed og kriminalitet, så er dine statistiske chancer for at tage en lang universitetsuddannelse ikke de samme som den uddannelsessøgende, der er vokset op i et miljø med modsatte fortegn. Vælger du i øvrigt at arbejde som social- og sundhedshjælper, pædagog eller lærer, rangerer du lavere såvel i forhold til udsigten til indkomst som til prestige og anerkendelse, end de der vælger en længerevarende kreativ eller akademisk uddannelse. Så vidt den objektive fordeling og den kvantitative/statistiske indsigt.
2. Den subjektive interesse og det kvalitative approach kan dog bibringe en anden form for viden og indsigt i unge menneskers motivation og muligheder. For ét er, hvor den enkelte positioneres eller positionerer sig i et stratificeret samfund, der tillægger særlige stillinger mere prestige og status end andre, noget andet er, hvad der faktisk giver mening og værdi for den enkelte. Og her er det oplagt, at mennesker kan stræbe efter andet end (samfundsmæssig) anerkendelse og prestige, når de prioriterer for fremtiden og vælger uddannelse og beskæftigelse. Her kan netop etiske og moralske distinktioner komme i spil og således udfordre

forståelsen af positionering, som et ”spil” man *altid* deltager i, for at vinde *mere* magt, anseelse og indflydelse. Distinktioner kan således betragtet vedrøre andre forskelle end de der angår kapitalvolumen (hvor meget, hvor lidt) og kapitalform (kulturel eller økonomisk kapital), (jf. Bourdieus analytiske diagram over det sociale rum (Bourdieu 2004)). Sammenlignet med informanter fra særligt Strandskoledistriktet fremstår Nehir, Munir, Habeeba og Erhan således som unge med en *distinkt smag* for indlevelse, omsorg og medfølelse, der kan drive dem vidt og komme mange i deres nærhed til gode. På den måde kan man faktisk vende argumentationen endnu mere på hovedet, og ydermere accentuere nogle af de fordele, unge fra mindre privilegerede boligområder har. For omsorgskapital er ifølge analysen i artiklen her ikke noget, der som sådan læres i skolen og derfor kan unge fra mere differentierede eller udsatte områder måske endda have et forspring, når de skal studere til pædagog, socialrådgiver eller lærer på professionshøjskoler. For ganske som privilegerede grupper profiterer af hjemmets og opvækstkvarterets akkumulerede kulturelle kapital, når de sætter sig på skolebænken og efterfølgende søger ind på universitetet, så gælder det samme formodentligt for mindre privilegerede grupper. Deres erfaringer fra hjemmet, skolen og boligkvarteret har blot habitueret dem på anden vis og for manges vedkommende grundlagt kimen til det der, over tid, konsoliderer sig som omsorgskapital.

Litteratur

Andersen, D. (2005) *4 år efter grundskolen. 19-årige om valg og veje i ungdomsuddannelserne*. Akf Forlaget

Andersen, H. S. (2005a) Etniske minoriteter i belastede boligområder – hvad kan der gøres? I: *Etniske minoriteter - et nyt proletariat?* Social forskning. Temanummer. Marts 2005. SFI

Andersen, J., et al. (1993) *Medborgerskab. Demokrati og politisk deltagelse*. Herning: Systime.

Bertaux, D. (1981) From the life-history approach to the transformations of sociological practice. I: Bertaux, D. (red) (1981) *Biography and society*. SAGE Publications

Bertaux, D. & Kohli, M. (1984) ”The Life Story Approach: A Continental View”. I: *Ann. Rev. Sociol.* 1984. 10:215-37. Annual Reviews inc.

- Bjørn, N. H. (2004) *Bolig, mobilitet og marginalisering på arbejdsmarkedet*. Socialforskningsinstituttet.
- Bourdieu, P. (1999) "Site Effects". I: Bourdieu, P. et al. (1999) *The Weight of the World. Social Suffering in Contemporary Society*. Polity Press
- Bourdieu, P. (2004) *Af praktiske grunde*. 4. oplag. Hans Reitzels Forlag
- Bourdieu, P. (2007) "Forståelse". I: Petersen, Glasdam & Lorentzen (red.) (2007) *Livshistorieforskning og kvalitative interview*. Forlaget PUC
- Bourdieu, P. & Chamboredon, J.-C. & Passeron, J.-C. (1991) *The Craft of Sociology*. Walter de Gruyter & Co.
- Bourdieu, P. og Passeron, J.-C. (2006) Reproduktionen. *Bidrag til en teori om undervisningssystemet*. Hans Reitzels Forlag
- Bourdieu, P. og Wacquant, L. J.D. (1996) *Refleksiv sociologi – mål og midler*. Hans Reitzels Forlag
- Bowlby, J. (1994) *En sikker base*. Det lille Forlag
- Brattbakk, I. (2014): "Block, neighbourhood or district? The importance of geographical scale for area effects on educational attainment". I: *Geografiska Annaler: Series B, Human Geography* 96 (2): 109–125.
- Broady, D. (1998/2000) Kapitalbegrebet som uddannelsessociologisk værktøj. I: Bjerg, J. (red.) (1998/ 2000) *Pædagogik – en grundbog til et fag*. Hans Reitzels Forlag
- Brodersen, M. (2009) "Fra 'professioner' til 'felt for velfærdsarbejde'". I: *Tidsskrift for ARBEJDSLIV*, 11 årg., nr. 3, 2009
- Brännström, L. (2004) "Poor Places, Poor Prospects? Counterfactual Models of Neighbourhood Effects on Social Exclusion in Stockholm, Sweden". I: *Urban Studies*, Vol. 41, No. 13, 2515–2537, December 2004
- Callewaert, S. (2007a) Forståelse og forklaring i de sociale videnskaber, ifølge Pierre Bourdieu I: Petersen, Glasdam & Lorentzen (red.) (2007) *Livshistorieforskning og kvalitative interview*. Forlaget PUC
- Callewaert, S. (2007b) Kritiske refleksioner over den livshistoriske trend. I: Petersen, Glasdam & Lorentzen (red.) (2007) *Livshistorieforskning og kvalitative interview*. Forlaget PUC
- Christensen, A. B. & Rasmussen, T. (2008) Social polarisering i Århus Kommune. *Social Skrifiserie Socialrådgiveruddannelsen i Århus*, nr. 9, 1. udgave. VIA University College, Socialrådgiveruddannelsen
- Christensen, J. G. (2003) *Velfærdsstatens institutioner*. Aarhus Universitetsforlag

- Corsaro, W. A. (2011) "Peer Culture". I: Qvortrup, J. & Corsaro, W. A. & Honig, M. (red.) (2011) *The Palgrave Handbook of Childhood Studies*. Palgrave Macmillan
- Crane, D. (2000) *Fashion and its Social Agendas: Class, Gender, and Identity in Nineteenth and Twentieth Century Clothing*. University of Chicago Press
- Crouch, D. (1994) "Territorier, steder og kulturel identitet". I: Tonboe, J. (red.) (1994) *Territorialitet. Rumlige, historiske og kulturelle perspektiver*. Odense Universitetsforlag
- Dujardin, C. & Selod, H. & Thomas, I. (2008) Residential Segregation and Unemployment: The Case of Brussels. I: *Urban Studies* 45(1) 89-113, january 2008
- Durkheim, É. (2000) *Om den sociale arbejdsdeling*. Hans Reitzels Forlag
- Elliott, D. S. et al. (2006) *Good Kids from Bad Neighborhoods. Successful Development in Social Context*. Cambridge University Press
- Faber, S.T. et al. (2008) "Aalborgs symbolske geografi". I: Henriksen, L. S. & Jacobsen, M. H. & Prieur, A. (red.) (2008) *Sociologiens rum – Festskrift for Jeppe Tonboe*. Aalborg Universitetsforlag
- Faber, S. T. et al. (2012) *Det skjulte klasesamfund*. Aarhus Universitetsforlag.
- Frønes, I. (1999) "Kammeraterne og moderniteten". I: Dencik, L. & Jørgensen, P. S. (red.) (1999) *Børn og familie i det postmoderne samfund*. Hans Reitzels Forlag
- Frønes, I. (2011) "Childhood: Leisure, Culture and Peers". I: Qvortrup, J. & Corsaro, W. A. & Honig, M. (red.) (2011) *The Palgrave Handbook of Childhood Studies*. Palgrave Macmillan
- Ghetto-strategien. VK-regeringens strategi Ghettoen tilbage til samfundet - et opgør med parallelsamfund i Danmark. Oktober 2010. Findes her: http://www.stm.dk/publikationer/Ghettostrategi_10/Ghettostrategi.pdf
- Giddens, A. (1994) *Modernitetens konsekvenser*. Hans Reitzels Forlag A/S
- Giddens, A. (1996) *Modernitet og selvidentitet*. Hans Reitzels Forlag A/S
- Goodson, I. & Adair, N. (2007) "Life History Interviews: Voice, Research Process and tales From the Field". I: Petersen, Glasdam & Lorentzen (red.) (2007) *Livshistorieforskning og kvalitative interview*. Forlaget PUC
- Gravesen, D. T. (2013a) "Unge kultur fra sted til sted". I: Gjallerhorn. *Tidsskrift for professionsuddannelser*. Nr. 17. 2013
- Gravesen, D. T. (2013b) Fra sted til sted. *Om boligkvarterets betydning for unges uddannelsespositioneringer*. Ph.d.-afhandling. Institut for Medier, Erkendelse og Formidling. Afdeling for Pædagogik. Københavns Universitet

- Habermann, U. (2014) "Den kvindelige omsorg – myten om det særligt kvindelige i frivilligt arbejde". I: Blennberger, E. & Habermann, U. & Grassman, E. J. (red.) (2014) *Genus og civilt samhälle*. Socialstyrelsen. Stockholm.
- Habermann, U. & Ottesen, L. (2004) "Omsorgskapital i idrætten". I: *Dansk Sociologi*. Nr. 2/15. årg. 2004
- Hall, J. R. (1991) "The Capital(s) of Cultures: A Non-Holistic Approach to Status Situations, Class, Gender, and Ethnicity." I: *Lamont M., Fournier M., Cultivating Differences: Symbolic Boundaries and the Making of Inequality*, University of Chicago Press
- Halle, D. (1993) *Inside Culture. Art and Class in the American Home*. University of Chicago Press
- Hansen, E. J. (1995) *En generation blev voksen*. København. Socialforskningsinstituttet. Rapport 95:8
- Hansen, E. J. (1999) Social arv og uddannelse. Arbejdsrapport 22 om social arv. Socialforskningsinstituttet
- Harding, D. J. (2010) *Living the Drama: Community, Conflict, and Culture among Inner-City Boys*. University of Chicago Press.
- Heinesen, E. (1999) Social arv og sociale forhold i boligkvarterer. Arbejdsrapport 3 om social arv. August 1999. Socialforskningsinstituttet
- Hviid, K. (2007) "No life" – om gadelivsstil, territorialitet og maskulinitet blandt unge mænd i et forstads-kvarter. SPIRIT PhD Series. Thesis no. 9. SPIRIT & Department of History, International and Social Studies, Aalborg University
- Jensen, S.Q. (2006) "Rethinking subcultural capital". I: *Young. Nordic Journal of Youth Research*. Vol 14(3): 257–276
- Jensen, S.Q. (2007) Fremmed, fræk og farlig. *Unge mænd og etnisk/racial andenhed – mellem modstand og stilisering*. SPIRIT PhD Series. Thesis no. 13. SPIRIT – Doctoral Programme. Aalborg University. Denmark.
- Juul, J. S. & Holme, A. (2010) Børnefattigdommen i storbyernes ghettoer er eksploderet på få år. Arbejderbevægelsens erhvervsråd, 16. august 2010. Findes her: http://www.ae.dk/files/AE_bornefattigdommen-i-storbyernes-ghettoer-er-eksploderet-paa-faa-aar.pdf
- Juul, J. S. (2010) Op mod hver fjerde lever i fattigdom i de danske ghettoområder. Arbejderbevægelsens erhvervsråd, 16. august 2011. Findes her: http://www.ae.dk/files/dokumenter/analyse/ae_op-mod-hver-fjerde-lever-i-fattigdom-i-de-danske-ghettoomraader.pdf

- Klausen, K. K. (1999) *Offentlig Organisation, Strategi og Ledelse*. Odense Universitetsforlag
- Kristensen, J. & Larsen, J. E. (2006) "Fordelingen af gode og dårlige Boligforhold". *Samfundsøkonomen*, nr. 4. Juni 2006
- KOT Hovedtal 2014. I Hovedtal findes oplysning om årets antal ansøgere, antal ansøgninger, antal optagne og adgangskvotienter.
<https://www.ug.dk/sites/default/files/hovedtal-2014.pdf>
- Kvale, S. (1997) *Interview*. 7. oplag. Hans Reitzels Forlag
- Lamont, M. (1992) *Money, Morals, and Manners. The Culture of the French and the American Upper-Middle Class*. The University of Chicago Press
- Lamont, M. & Fournier, M. (1992) *Cultivating Differences. Symbolic Boundaries and the Making of Inequality*. The University of Chicago Press
- Lamont, M. (2000) *The Dignity of Working Men. Morality and the Boundaries of Race, Class and Immigration*. Russel Sage Foundation. Harvard University Press
- Liebow, Elliot (1967) *Tally's Corner: A study of Negro Streetcorner Men*. Little, Brown and Company
- LO (2007) *Hvidbog om ulighed*. LO. Oktober 2007
- Munk, M. D. (2004): Social elimination – uddannelse som ulighed og strukturel homologi pp. 225-272. I: Petersen, Karin Anna (red.) (2004) *Praktikker i erhverv og uddannelse*. 2. udgave, Frydenlund
- Murning, S. (2009) "Lighed og uddannelse". I: Holtug, N. & Lippert-Rasmussen, K. (red.) (2009) *Lige muligheder for alle – Social arv, kultur og retfærdighed*. Nyt fra Samfundsvidenskaberne
- Olsen, L. (2005) *Det delte Danmark*. Gyldendal
- Overgaard, A. G. (2012) *Sejere at være forsker end faglært*. Prestigeundersøgelse. Ugebrevet A4 16.1.2012
http://www.ugebreveta4.dk/2012/201203/Mandag/faglaert_arbejde_taber_prestige.aspx
- Ottosen, M. H. et al. (2010) *Børn og unge i Danmark. Velfærd og trivsel 2010*. SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd
- Park, R. (1915) "The City". I: *American Journal of Sociology*, Vol. 20, No. 5, pp. 577-612
- Park, R. E. & Burgess, E. W. (1967) *The city*. The University of Chicago Press

- Pless, M. (2009) *Udsatte unge på vej i uddannelsessystemet*. Ph.d.-afhandling. April 2009. Forskerskolen DOCSOL (Doctoral School of Organisational Learning). Danmarks Pædagogiske Universitetsskole. Aarhus Universitet
- Prieur, A. (1999) ”Maskulinitet, kriminalitet & etnicitet : variationen indadtil i en kultur kan være større end variationen mellem kulturer”. I: *Social kritik*, Årg. 11, nr. 65/66 (1999), S. 32-43
- Rainwater, Lee (1970) *Behind ghetto walls. Black Families in a Federal Slum*. Aldine
- Regeringsgrundlaget *Et Danmark, der står sammen*. S-R-SF-regeringen. Oktober 2011. Findes her:
http://www.stm.dk/publikationer/Et_Danmark_der_staar_sammen_11/Regeringsgrundlag_okt_2011.pdf
- Regeringsgrundlaget *Mulighedernes samfund*. VK Regeringen III. November 2007. Findes her:
http://www.stm.dk/publikationer/Regeringsgrundlag2007/regeringsgrundlag_07.pdf
- Sandberg, S. & Pedersen, W. (2006) *Gatekapital*. Universitetsforlaget.
- Schwartz, I.(2001): *Socialpædagogik og anbragte børn*. Kap 7. Gyldendal, Kbh.
- Sennett, R. (1974/1976) *The Fall of Public Man*. W.W. Norton & Company, Inc.
- Sennett, R. (1990) *The Conscience of the Eye. The Design and Social Life of Cities*. W.W. Norton & Company, Inc.
- Sernhede, O. (2007) ”Microphone Prophets and Schooling outside School”. I: Carlson, M. et al. (red.) (2007) *Education in Multicultural Societies*. Tauris & Co Ltd
- Simmel, G. (1998) *Hvordan er samfundet muligt. Udvalgte sociologiske skrifter*. Nordisk Forlag A/S
- Simonsen, K. (1993) *Byteori og hverdagspraksis*. Akademisk Forlag
- Small, M.L. (2004) *Villa Victoria: The Transformation of Social Capital in a Boston Barrio*. The University of Chicago Press
- Small, M.L. (2009) ”’How many cases do I need?’ . On science and the logic of case selection in field-based research ”. I: *Ethnography* 2009, Vol. 10; 5-38
- Sommer, D. (1996) *Barndomspsykologi*. 15. oplag. Hans Reitzels Forlag
- Spradley, J. P. (1979) *The Ethnographic Interview*. Wadsworth. Thomson learning
- Stern, D. (2005) *Spædbarnets interpersonelle univers*. Hans Reitzel
- Thomassen, O. J. (2013) *Integritet som arbeidslivsphenomen*. Institutt for Helse og Samfunn. Det Medisinske fakultet. Doktoravhandling, nr. 1634. Universitetet i Oslo.

- Van Kempen, E. T. (1994) "The dual city and the poor: Social Polarisation, social segregation and life chances". I: *Urban Studies*, Aug94, Vol. 31, Issue 7, p995
- Virilio, P. (1986) *Speed and Politics: An Essay on Dromology*. Semiotext(e)
- Virilio, P. (2009) *The Aesthetics of Disappearance*. Semiotext(e)
- Wacquant, L. (2007) Territorial stigmatization in the age of advanced marginality. Thesis Eleven, Number 91, November 2007. SAGE Publications
- Weber, M. (1978) *Economy and Society*. Berkeley/Los Angeles: University of California Press.
- Whyte William (1943) *Street corner society*. University of Chicago Press
- Wilson, W. J. (1987) *The Truly disadvantaged*. The University of Chicago Press
- Wirth, L. (1938) "Urbanism as a Way of Life". I: *The American Journal of Sociology*, Vol. 44, No. 1, (Jul., 1938), pp. 1-24

Summary

This article focuses on the concept of care capital. Based on a research project on the link between young people's residential district and their choice of education, the article illustrates that young people who have experienced people in need, both in their own family and in their residential area, often have a social and pedagogical aim in their educational strategies. The article discusses such strategies as expressions of care capital. The young people's experiences are, like tokens of symbolic capital, exchangeable for respect and recognition in the field of social work and pedagogy. The article thus focuses on the potentials among young people from less privileged areas – and how such potentials, through social and pedagogical work, can help others and strengthen the welfare society.

Noter

¹ Danske dagblade skriver jævnligt f.eks. om *ghettoer* eller *udsatte boligområder*, som områderne ofte benævnes, og en kvik søgning på dagbladenes net-varianter på netop disse to søgeord, giver ofte tusindvis af resultater, hvilket indikerer en bredere folkelig interesse. Hertil har journalisten og debattøren Lars Olsen udgivet en række bøger, der alle kredser om uligheder og polarisering i det danske samfund, bl.a. debattbogen *Det delte Danmark* (2005), der koncentrerer sig om både bolig mønstret i Danmark og om udviklingen af såkaldte A- og B-skoler, der trækker elever

med forskellige ressourcer til sig. Olsens arbejde appellerer med sin semi-videnskabelige og polemiserende formidling til en anden skare af læsere, end dem man sædvanligvis vil finde repræsenteret inden for det akademiske felt, endside dem der måtte orientere sig udelukkende på baggrund af dagbladenes dækning af tematikken.

² Den tidligere borgerlige regering (2000-2011) og den nuværende centrum-venstre regering (2011-) har begge på hver deres måde sat fokus på diskussionen af og arbejdet med boligområder, oftest særligt med fokus på såkaldte ghettoer eller udsatte boligområder. Den borgerlige regering udarbejdede i oktober 2010 strategien *Ghettoen tilbage til samfundet - et opgør med parallelsamfund i Danmark*, i daglig tale *Ghetto-strategien*. Her identificerede og definerede regeringen 29 boligområder i Danmark som ghettoer, dvs. ifølge publikationen ”områder, der er fysisk, socialt, kulturelt og økonomisk afsondrede fra det øvrige samfund” (Ghettostrategien: 37). Den nuværende S-R-regering har også fokus på boligområder med sociale og økonomiske problemer, og i regeringsgrundlaget *Et Danmark, der står sammen* tituleres disse ”udsatte boligområder”. I grundlaget bedyres, at “Børn og unge i de udsatte boligområder skal blive en del af det samfund, der omgiver dem.” (Regeringsgrundlaget *Et Danmark, der står sammen*: 55), og at regeringen vil arbejde for en *helhedsorienteret indsats* i de udsatte boligområder, herunder bl.a. en *styrket indsats over for kriminalitet og et opgør med samfundsnedbrydende adfærd*.

³ Amerikansk sociologi har en lang og imponerende tradition på området for bysociologiske marginaliseringsstudier (Whyte 1943; Liebow 1967; Rainwater 1970; Wilson 1987), men også i danske og europæiske sammenhænge er dette fokus velkendt (Heinesen 1993, Andersen 2005a, Bjørn 2004, Dujardin & Selod & Thomas 2008, Wacquant 2007, Van Kempen 1994). Eksemplerne på studier der interesserer sig for positive vinkler ved marginalisering og udsatte boligområder er færre, om end de findes. Et eksempel er Elliott et al. 2006.

⁴ Hvordan jeg fik kontakt med de 24 informanter varierede. I håb om at finde gatekeepers, der kunne hjælpe med at opspore tidligere elever på de tre udvalgte skoler, kontaktede jeg kommunen og administrationen på de tre skoler. Dog var det uden for såvel kommunens som skolernes etiske reglementer at udlevere informationer om tidligere elever. Jeg fik dog kontakt med en behjælpelig ungdomsvejleder, som tilbød at sende et informerende invitationsbrev til en håndfuld tidligere elever fra de tre skoler. Dette hjalp mig til kontakt og interview med to informanter. Hertil var internettet til stor nytte, og det lykkedes mig via forskellige slags søgninger at komme på sporet af tidligere elever fra de tre skoledistrikter. Herved kom flere interviewaftaler i hus. Derefter gjorde jeg brug af snowball-metoden (Small 2009, Bertaux 1981:37), hvor informanter bedes anbefale bekendte at deltage i forskningen. Via denne metode fik jeg kontakt til mange informanter.

⁵ Her anvendte jeg Christensens og Rasmussens (2008) analyser af bl.a. indkomstudviklingen i postdistrikterne i Aarhus Kommune i en tiårs periode fra 1996-2005.

⁶ Her anvendte jeg statistik fra Danmarks Statistik. Med inspiration fra Heinesen (1999) og for at imødekomme min ambition om at komme ’tættere på’ de specifikke boligkvarterers objektive karakteristika, end det syntes muligt med udgangspunkt i de noget grovere postdistriktsinddelinger (jf. inspirationen fra Christensen og Rasmussen, som omtalt i forrige fodnote), anvender jeg såkaldte nøgletal for Aarhus Kommune fordelt på skoledistrikter. Datasættet indeholder 18 variable fordelt på den samlede population i kommunens i alt 49 skoledistrikter.

⁷ Som annonceret tidligere inddrager jeg i dette afsnit eksempler fra fire informanter fra Tovshøjskoledistriktet; Nehir, Munir, Habeeba og Erhan. Disse fire inkorporerer, på hver deres måde, en variant af omsorgskapital i deres daglige virke og i deres ambitioner for fremtiden. I studiet indgår jo imidlertid 8 informanter fra hvert skoledistrikt. De fire andre informanter fra Tovshøjskoledistriktet er Akil og Fadi, der ernærer sig som hashpushere i kvarteret omkring Tovshøjskolen (jeg omtaler Akil og Fadi til slut i artiklen) samt Nanna og Salma. Nanna vil gerne være butiksassistent, og knytter således ikke an til omsorg i sit fremtidige virke. Her er det således en anden form for hjælp – eller service – der synes centralt. Salma er en slags mønsterbryder, idet hun læser samfundsvidenskab på universitetet. Her interesserer hun sig for demokrati, menneskerettigheder og uretfærdighed i samfundslivet. Hun har således en mere abstrakt og teoretisk dagsorden, der altså heller ikke knytter an til omsorgsarbejde som sådan, om end hun i interviewet forklarer, at hendes interesse for temaer som menneskerettigheder og uretfærdighed bl.a. er baseret på hendes oplevelser i forbindelse med opvæksten i det fattige boligområde.

⁸ HF er en gymnasial uddannelse, der retter sig imod unge eller voksne, der ikke kommer direkte fra 9. klasse i grundskolen.

⁹ En indikation på tilgængelighed og den status der er forbundet med særlige stillinger, kan man få indblik i ved at studere *Ugebrevet A4* (Overgaard 2012), der i 2012 har forestået en såkaldt prestigeundersøgelse blandt 2014 repræsentativt udvalgte danskere. Her har de adspurgte tildelt karakterer fra 1-10 til 99 stillinger efter hvor meget status, de tillægger dem. Under overskriften *Åndens arbejde er vigtigere end håndens* beskrives det, at akademisk baserede og kreative jobs topper listen, mens faglærte stillinger spænder fra en midterplacering og ned mod bunden, hvor ufaglærte stillinger dominerer. Stillingen som folkeskolelærer placerer sig lige over midten, mens stillingen som pædagog og andet omsorgsarbejde placerer sig i den nedre halvdel af tabellen (Overgaard 2012). Et kig på KOT Hovedtal 2014 (Den Koordinerede Tilmelding) viser at Strandskoledistrikt-informanternes studievalg generelt kræver høje karaktergennemsnit (særligt Medicin, Psykologi, Arkitektskolen, Forsikringsmatematik med Kvote 1-kvotienter omkring og ofte over 10.0), ligesom de kreative uddannelser som Designskolen og til dels også Arkitektskolen opererer med optagelsesprøver af forskellig slags. Valgene hos informanter fra Tovshøjskoledistriktet er omvendt lettere tilgængelige med generelt meget lavere adgangskvotienter, alt efter hvor i landet, man søger ind (KOT Hovedtal 2014).

Dataspillavhengighet – en oversikt over utbredelse, måling, korrelater, og behandling

KRISTIN HUANG¹⁾, STÅLE PALLESEN¹⁾, RUNE AUNE MENTZONI¹⁾, DANIEL HANSS¹⁾, CECILE SCHOU ANDREASSEN¹⁾²⁾ OG HELGE MOLDE³⁾

Institutt for samfunnspsykologi, Universitetet i Bergen¹⁾; Bergensklinikkene²⁾;
Institutt for klinisk psykologi, Universitetet i Bergen³⁾

I forskningsmiljøene har det vært diskutert hvorvidt dataspillavhengighet (overdreven og tvangspreget dataspilling) er et nyttig begrep, hvordan det skal defineres og hva slags forklaringsmodeller som er mest passende. Per dags dato finnes det ingen standardisert mål for dataspillavhengighet, noe som har ført til at estimater for utbredelse av problemet er varierende. Studier av utbredelse viser at unge menn er overrepresentert blant de avhengige. Forskning indikerer at lav selvfølelse, lav sosial kompetanse, ensomhet og impulsivitet predikerer dataspillavhengighet. Ensomhet, sosial angst og depresjon ser ut til å være konsekvenser. Hittil har det vært publisert få behandlingsstudier. Forslag til videre forskning diskuteres.

Flertallet (56,3 %) av nordmenn i aldersgruppen 16-40 år spiller dataspill regelmessig, definert som minst en gang i uken. Menn er overrepresentert, men også over 40 % av kvinner i denne aldersgruppen rapporterer å spille ukentlig eller oftere (Mentzoni mfl. 2011). I noen tilfeller vil en kunne se overdreven bruk av dataspill, der spillingen opptrer sammen med svekkede funksjoner på viktige livsområder. Som artikkelen vil gjøre rede for, kan dette føre til en rekke uheldige utfall for spillere, og i mange tilfeller vil dette også ramme familien og andre som står vedkommende nær. Potensielle konsekvenser av dataspill er et omdiskutert tema i media, både når det gjelder det avhengighetsskapende aspektet (Iversen og Veløy 2009; Fleming 2008) og sammenheng med aggressiv atferd (eksempelvis Solbu 2010). Slike mediaoppslag er ofte kontroversielle og upopulære blant spillere fordi de som har innvendinger mot dataspilling bruker dette som bevis på at det er negativt og uheldig, mens spillerne opplever det som stigmatiserende at deres fritidsaktivitet blir sykeliggjort. Som alle sosiale grupper finnes det negative

holdninger og stereotypier mot «gamere», eksempelvis at de er unge menn som mangler sosial kompetanse og isolerer seg (Griffiths, Davies og Chappell 2003; Williams, Yee og Caplan 2008), og det er forståelig at spillere føler seg angrepet av slike mediauttalelser. Dataspill som et problem er også tema i populærkultur, for eksempel har TV-seriene *The Simpsons* og *South Park* hatt dataspillavhengighet som tema i flere episoder.

American Psychiatric Association (APA) vektlegger at internett nå er en uunngåelig del av det daglige livet til de fleste i den vestlige verden, og at noen blir i altfor stor grad opptatt av dette, da især i forbindelse med online dataspill. Det har stimulert APA til å inkludere «Internet Gaming Disorder» i den femte utgaven av Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders (DSM-5) som en potensiell diagnose der mer forskning trengs (American Psychiatric Association, 2013). Fordi det etter vår kjennskap ikke finnes noen norsk oversiktsartikkel over feltet, og fordi internett og dataspill er en del av livet til mange i den vestlige verden, også Norge, finner vi det hensiktsmessig å gi en oversikt over hva forskningen så langt viser. Begrepet dataspill favner i denne artikkelen om spill på ulike plattformer, slik som på PC, dedikerte spillkonsoller, eller mobiltelefon (King mfl. 2010a). I starten av denne oversikten redegjør vi for hensikt og mål med artikkelen, diskusjonen rundt begrepet dataspillavhengighet, for deretter kort å presentere kartleggingsverktøy, utbredelse, prediktorer, følger og behandling av dataspillavhengighet. Artikkelen vil kun ta for seg forskning foretatt innenfor psykologi og psykiatri.

Begrepet dataspillavhengighet

Slik den foreslåtte diagnosen i DSM-5 fremstår vil den utelukke de som har utviklet en avhengighet av dataspill, men som ikke spiller «online». Dette kan være problematisk. Rent begrepsmessig er bruken av betegnelsen «disorder», altså sykdom eller lidelse, kanskje uheldig. Terminologien i rusforskning og avhengighetsforskning skiller mellom misbruk og avhengighet, og på engelsk også mellom «dependence» og «addiction». «Dependence» referer til opplevelsen av fysiske eller mentale abstinenssymptomer, mens «addiction» referer til tvangspreget oppsøking og utførelse av en aktivitet eller atferd i forhold til et rusmiddel (Nestler 2013). I ICD-10 (International Classification of Diseases, 10. utg.) blir avhengighet betegnet som et syndrom som følge av rusmisbruk (World Health Organization, 1992).

Det første vitenskapelige arbeidet om dataspillavhengighet ble publisert allerede i 1982 (Ross mfl. 1982). Det er likevel først i de siste 5 årene at en har sett en markant økning av studier på feltet, og fortsatt mangler det veldefinert teoretisk rammeverk for etiologi, utvikling, forløp og behandling (Brunborg mfl. 2013). Avhengighetsbegrepet slik det har blitt brukt om dataspill har vært lite avklarende i den forstand at det har vært stor uenighet om hva som definerer dataspillavhengighet og hvor en skal trekke grensen mellom normal og patologisk atferd, og som nevnt over, forskjellen på misbruk og avhengighet. Forskning på temaet har til nå i stor grad tatt utgangspunkt i modeller for både patologisk (unormal og overdreven) pengespill og rusmisbruk (Kuss og Griffiths 2012). Det er diskutert hvor nyttig det er å omtale overdreven atferd som avhengighet sammenlignet med rusmidler, fordi det innebærer at all atferd som er belønnende har potensiale til å være avhengighetsskapende (Wood 2008). Det påpekes imidlertid at atferdsavhengigheter som pengespill som regel er avgrenset til atferd som kontinuerlig gir forsterkning, noe dataspilling ofte gjør (Griffiths 2009). Brown (1991) har også argumentert for at avhengighetsbegrepet er anvendbart på atferd og ikke kun på rusmidler.

En innvending mot anvendelsen av avhengighetsbegrepet på dataspilling er at det som fenomen mangler objektiv forankring i forskning, som vil si at det ofte måles med selvrappport eller baseres på rapport fra pårørende, som er nokså subjektive mål (Wood 2008). Det finnes likevel objektive indikatorer på dataspillavhengighet, for eksempel skole- og jobbskulk, svekket søvn, endret matinntak, og neglisjering av personlig hygiene som konsekvens av bruk av dataspill (Griffiths 2008). Moderne hjerneavbildningsteknikker som fMRI (Functional Magnetic Resonance Imaging) har dessuten vist at dataspillrelaterte stimuli aktiverer hjernestrukturer tilsvarende dem man ser ved annen type avhengighet, som prefrontal og orbitofrontal korteks, hippocampus, amygdala og thalamus (Ding mfl. 2013, Han mfl. 2011, Kühn mfl. 2011). CT (Computerized Tomography) scanning har også funnet dysfunksjon i det dopaminerge systemet i hjernen, som også er sett ved andre typer avhengighet (Hou mfl. 2012).

Det har videre vært argumentert for at det ikke er noen aspekter ved dataspillene i seg selv som skulle tilsi at de har et avhengighetsskapende potensial (Wood 2008). En omfattende analyse av strukturelle egenskaper ved dataspill, det vil si aspekter ved dataspill som i seg selv kan fremme initiering, utvikling og opprettholdelse av spilling, identifiserte imidlertid en rekke funksjoner ved disse som kan bidra til avhengighet (King mfl. 2010b). Især online dataspill har som regel

mulighet for sosial interaksjon i form av kommunikasjon mellom spillere, etablering av sosiale grupper/lag («guilds») og konkurranse. Manipulerings- og kontrollfunksjoner innebærer at spilleren interagerer med og styrer spillet, f.eks. lagring av progresjon og disponering av ressurser – som gir en følelse av mestring og kontroll. Narrative og identitetsfunksjoner referer til at spill ofte er basert på en historie og at spillerne kan lage sin egen avatar (personfigur i spillet), hvor kjønn, etnisk bakgrunn og utseende kan tilpasses. Progresjon med avataren og utfoldelse av spillhistorien gjør at mange blir emosjonelt knyttet til spillverdenen. Belønningsfunksjoner inkluderer eksempelvis oppnåelse av poeng, virtuelle trofeer, økning av ressurser, progresjon til nye nivå/brett/episoder, bedre utstyr, osv. Straffefunksjoner i de fleste spill innebærer å måtte begynne et nivå på nytt, tap av ressurser eller poeng. Alle disse aspektene finnes i en stor mengde dataspill og kan ifølge King mfl. (2010b) bidra til at noen ender opp med å spille overdrevet, til de grader at spilleren kan forstås som avhengig. Spesielt belønnings- og straffefunksjoner kan tenkes å bidra til å skape et tvangspreget forhold til spilling, som en vet er med på å opprettholde atferden ved patologisk pengespill.

I psykologifeltet skilles det mellom tid brukt på aktiviteten og faktisk avhengighet (Brunborg mfl. 2013, Brunborg mfl. 2014). Tiden brukt på en aktivitet blir ofte assosiert med negative konsekvenser som psykiske problemer (f.eks. ved rusmisbruk og pengespill) og har i flere studier om dataspill vært likestilt med avhengighet (Gentile mfl. 2004, LEMONA mfl. 2011, WENZEL mfl. 2009). Funn fra andre studier tyder imidlertid på at sterkt engasjerte dataspillere kan bruke like mye tid på å spille som det avhengige gjør, uten å oppleve negative konsekvenser av dette (FERGUSON mfl. 2011, Brunborg mfl. 2013, Brunborg mfl. 2014). Samlet tyder disse studiene på at aspekter ved avhengighet som mentalt fokus («salience», eller at man tenker mye på spillet eller å spille), toleranseutvikling (avtagende effekt av dataspill slik at man må spille oftere eller lenger, eventuelt spille mer intense spill for å oppnå samme effekt) og eufori kan indikere engasjement fremfor problematisk bruk, i kontrast til de mer sentrale aspektene av avhengighet som reflekterer symptomer som konflikt i mellom-menneskelige relasjoner, abstinens (det som kjennetegner det engelske begrepet «dependence») og tilbakefall (Charlton og Danforth 2007). Tilbakefall og spilling til de grader at det skaper konflikt med andre er sannsynligvis relatert til at aktiviteten blir preget av å *måtte* spille.

Dataspillavhengighet er som nevnt inkludert som en tentativ diagnose i DSM-5. Tabell 1 viser en oversikt over de foreslåtte kriteriene. Det ser ut til at dataspillavhengighet i økende grad blir sett på som en egen klinisk syndrom/tilstand (Griffiths 2008, Kuss og Griffiths 2012). Et panel av sentrale forskere har foreslått at videre forskning bør ta utgangspunkt i DSM-5 sine kriterier og har konstruert et måleinstrument i tråd med dette (Petry mfl. 2014).

Tabell 1 Foreslåtte kriterier for "Internet Gaming Disorder"(American Psychiatric Association, 2013)

Vedvarende og tilbakevendende bruk av internett for å spille dataspill, ofte med andre spillere, som leder til klinisk signifikant funksjonsnedsettelse eller ubehag, indikert ved tilstedeværelse av fem (eller flere) av følgende innenfor en 12-måneders periode.
1. Opptatthet av internettbaserte spill (personen tenker på tidligere spillaktivitet, og ser frem til neste spill; internettbaserte spill blir den dominante aktiviteten i hverdagslivet). NB! Lidelsen må skilles fra pengespill på nett, som er inkludert under pengespillslidelse
2. Abstinenssymptomer når internettbaserte spill fjernes (disse symptomene er typisk beskrevet som irritabilitet, angst, eller nedstemthet, men ingen fysiske tegn til farmakologisk abstinens)
3. Toleranse – behov for å bruke mer tid på internettbaserte spill
4. Mislykkede forsøk på å kontrollere eller redusere internettbaserte spilling
5. Tap av interesse for tidligere hobbyer og underholdning som et resultat av, og med unntak av, internettbaserte spill
6. Fortsettelse av overdreven bruk av internettbaserte spill tross erkjennelse av psykososiale problemer
7. Lyving til familiemedlemmer, terapeuter og andre vedrørende omfanget av internettbasert dataspilling
8. Bruk av internettbaserte spill som en flukt fra eller lette for negative sinnstilstander (som følelse av hjelpeløshet, skyld og angst)
9. Risikerer å miste eller har mistet et viktig forhold, jobb, utdannings- eller karrieremulighet på grunn av deltakelse i internettbaserte spill

Kartlegging

De fleste instrumenter utviklet for å måle dataspillavhengighet er basert på tilpasninger av kriteriene for pengespillavhengighet i DSM-IV (American Psychiatric Association, 1994). En systematisk gjennomgang av eksisterende instrumenter konkluderte nylig med at disse i liten grad er vitenskapelig evaluert (King mfl. 2013b). De to mest brukte instrumentene er *Problem Video Game Playing Scale (PVP)* og *Game Addiction Scale for Adolescents (GASA)*. Førstnevnte består av 9 ledd

som er basert på DSM-IV kriteriene for pengespillavhengighet. Svarformatet er dikotomt (ja/nei) (Salguero og Morán 2002). GASA finnes i to versjoner, med henholdsvis 21 og 7 ledd. Skalaen reflekterer både de sentrale og de perifere kriteriene på avhengighet, samt problemer forårsaket av dataspill. Svaralternativene spenner fra «aldri» (1) til «veldig ofte» (5) og en totalskåre beregnes ved å summere skåren fra alle ledd. På kortversjonen vil skåren 3 eller mer på fire til seks av syv ledd reflektere problemspilling mens skåren 3 eller mer på alle syv ledd reflekterer dataspillavhengighet (Lemmens mfl. 2009). GASA er mer nyansert en PVP, men har ulempe ved at den er utviklet og validert i hovedsak på ungdom, og kan derfor være mindre anvendbar på andre aldersgrupper. Den korte versjonen av GASA har vist seg å være like valid som den lengre versjonen.

I Norge har man primært brukt kortversjonen av GASA (se Tabell 2). Nå som DSM-5 nylig har kommet med egne kriterier for dataspillavhengighet vil trolig nye instrumenter basert på disse bli utviklet, f.eks. Petry mfl. (2014).

Tabell 2 Game Addiction Scale for Adolescents (Lemmens mfl. 2009)

Instruksjon: De følgende spørsmålene handler om dine erfaringer med dataspill i løpet av det siste halvåret (NB! Med dataspill menes her ulike typer elektroniske spill som spilles på PC eller på ulike spillkonsoller som Playstation, PSP, Nintendo, Gameboy, Xbox og liknende. Pengespill som f.eks. nettpoker og liknende regnes ikke som dataspill i denne sammenhengen).						
Hvor ofte i løpet av siste halvår.....		Aldri	Nesten aldri	Av og til	Ofte	Veldig ofte
1.	tenkte du på spill hele dagen?	☐	☐	☐	☐	☐
2.	brakte du mer og mer tid på spill?	☐	☐	☐	☐	☐
3.	begynte du å spille for å slippe å tenke på andre ting?	☐	☐	☐	☐	☐
4.	spilte du videre, selv om andre ba deg stoppe?	☐	☐	☐	☐	☐
5.	følte du deg dårlig når du ikke kunne spille eller ikke fikk lov til å spille?	☐	☐	☐	☐	☐
6.	havnet du i krangel med andre (f.eks. foreldre, venner, eller viktige andre) fordi du spilte for mye?	☐	☐	☐	☐	☐
7.	lot du være å gjøre andre aktiviteter (f.eks. skole, jobb, lekser, idrett, hobbyer) for å spille?	☐	☐	☐	☐	☐
Skåre: Dataspillavhengighet: 7 av 7 ledd skåres 3 eller høyere Problemspilling: Minst 4 av 7 ledd skåres 3 eller høyere.						

Utbredelse

Så langt er det publisert tre vitenskapelige studier om dataspillavhengighet basert på norske landsrepresentative utvalg. Den ene studien brukte «minst 4 timer dataspill daglig» som kriterium for overdreven spilling (Wenzel mfl. 2009). Det er relevant

å poengtere at forfatterne ikke omtalte dette som en avhengighet, kun som overdreven spilling. Utvalget bestod av 3 405 personer mellom 16 og 74 år, som ble tilfeldig valgt fra folkeregisteret i Norge. Spørreundersøkelsen omhandlet også pengespill og ble sendt med post. Totalt svarte 2,1 prosent at de spilte i overkant av fire timer daglig, der de fleste var unge menn. Siden dette estimatet er basert på antall timer spilt er mulig at resultatet avviker fra hva en ville funnet om en hadde brukt mål på dataspillproblematikk forankret i avhengighetskriterier. I tillegg var svarprosenten forholdsvis lav (35,5 %), noe som begrenser generaliserbarheten av resultatene.

I en senere studie ble GASA fylt ut av 816 voksne mellom 16 og 40 år i et representativt utvalg på (Mentzoni mfl. 2011), også disse tilfeldig valgt fra folkeregisteret. Spørreskjemaet ble sendt med post og svarprosenten var også her tilsvarende lav, 34 prosent. Forekomsten av problemspilling var 4,1 prosent, mens dataspillavhengighet hadde en utbredelse på 0,6 prosent. Flest problemspillere ble funnet blant menn mellom 16 og 21 år.

I en nyere studie ble dataspillavhengighet utforsket i et utvalg på 1 320 åttende-klassinger (Brunborg mfl. 2013) der gjennomsnittsalderen var 13,6 år. Studien brukte data fra Verdens Helseorganisasjons prosjekt *Health Behavior in School-Aged Children (HBSC) 2009/10* (Curie mfl. 2009). GASA ble benyttet, der forfatterne skilte mellom «avhengige/problemspillere» (definert ved sentrale avhengighetskriterier), «engasjerte spillere» (definert ved perifere avhengighetskriterier) og «normale spillere». Totalt var 4,2 prosent avhengige, 12,9 prosent problemspillere, og 4,9 prosent engasjerte spillere; gutter var overrepresentert i alle tre grupper.

En nylig gjennomført befolkningsstudie utført for Lotteritilsynet, har også undersøkt dataspillavhengighet (Pallesen mfl. 2014). 24 000 personer tilfeldig trukket fra folkeregisteret ble invitert til å delta – svarprosenten var 43,6 prosent. Utvalget av 9 864 personer fra 16–74 år ble kartlagt med GASA. Problemspilling hadde en utbredelse på 3,0 prosent, mens 0,3 prosent kunne klassifiseres som dataspillavhengige.

En metaanalyse om utbredelse av dataspillavhengighet basert på 30 internasjonale artikler og tre doktorgradsavhandlinger publisert mellom 2001 og 2011 (Ferguson mfl. 2011) fant oppsummert på tvers av de enkelte undersøkelsene en utbredelse på 6,0 prosent. Studier som avgrenset definisjonen til kjerneaspekter ved avhengighet ga en oppsummert utbredelse på 3,1 prosent.

Det ble ikke funnet signifikante aldersforskjeller i studien av Wenzel mfl. (2009) men Mentzoni mfl. (2009) fant en signifikant effekt av alder for menn. Menn i aldersgruppen 16–21 år spilte betraktelig mer enn kvinner i samme aldersgruppe og også mer enn menn i andre aldersgrupper. Begge studier, samt Pallesen mfl. (2014), fant generelt at menn spilte signifikant mer enn kvinner. Brunborg mfl. (2013) sine funn angående utbredelse fra Norge viste lavere problemomfang sammenlignet med funn fra Singapore (8,7 %) og USA (8,5 %) (Choo mfl. 2010, Gentile 2009, sitert i Brunborg mfl. 2013), men høyere enn det Ferguson og kolleger oppsummert fant i metaanalysen fra 2011. Brunborg og kolleger påpeker imidlertid at dette sannsynligvis skyldes den lave alderen til utvalget i studien. De påpeker at spillfrekvens minker etter 13-årsalderen, og det fremkommer også av studien til Mentzoni og kolleger at spillfrekvens minker med økende alder. Generasjons- og kjønnsforskjeller foreligger sannsynligvis, og er noe som må tas i betraktning ved både forskning og behandling.

Samsykelighet og sammenheng med andre tilstander

Basert på de norske studiene er «dataspillavhengige» kjennetegnet av dårlig økonomi og lav utdanning samt høyere skåre på mål på ulike psykosomatiske problemer, rus- og alkoholbruk (Wenzel mfl. 2009), angst og depresjonssymptomer, og lavere skåre på mål på livstilfredshet sammenlignet med normalspillere eller de som ikke spiller (Mentzoni mfl. 2011). Nivået av symptomer som irritabilitet, dårlig humør, nervøsitet, søvnproblemer, tretthet og redsel er høyere blant avhengige og problemspillere sammenlignet med normale spillere. Storspillere som ble kategorisert som engasjerte framfor avhengige, hadde mye lavere risiko for disse problemene sammenlignet med avhengige og problemspillere (Brunborg mfl. 2013). De ulike funnene kan forklares av at studiene har målt ulike typer plager med ulike typer kartleggingsverktøy. Flere forskere har funnet samsykelighet mellom dataspillavhengighet og ADHD, f.eks. Yoo mfl. (2004), Chan og Rabinowitz (2006) og Yen mfl. (2007).

Metaanalysen til Ferguson mfl. (2011) konkluderte med at dataspillavhengighet generelt er assosiert med svekket mental helse og sosial fungering, samt reduserte akademiske prestasjoner (Ferguson mfl. 2011). Det er viktig å merke seg at de aller fleste studier på feltet er basert på tverrsnittdesign, som gjør det vanskelig å si noe om retningen på sammenhengene og dermed skillet mellom mulige årsaker og virkninger.

Prediktorer

Det finnes også enkelte longitudinelle studier som har undersøkt om faktorer målt på et gitt tidspunkt henger sammen med dataspillavhengighet målt på et senere tidspunkt. I deres to år lange studie med tre måletidspunkt av ungdom i Singapore fant Gentile mfl. (2011) at impulsivitet og lav sosial kompetanse predikerte dataspillavhengighet over tid. Hos 11–17-åringer ble det funnet at ensomhet/isolasjon, lav sosial kompetanse og lav selvfølelse ved første måletidspunkt var relatert til mål på dataspillavhengighet seks måneder etterpå (Lemmens mfl. 2011). «Teorien om planlagt atferd» ble brukt som utgangspunkt for en studie som varte over 6 måneder der personer mellom 12 og 22 år var respondenter (Haagsma mfl. 2013). Intensjon om å spille mye ved oppstart viste sammenheng med tidsbruk på dataspill ved andre måletidspunkt. Opplevd kontroll over atferden ved studiens start var negativt assosiert med problematisk dataspilling ved seks måneder senere. En amerikansk studie over et år fant at depresjonssymptomer ved første måling viste sammenheng med økt bruk av dataspill og internett mellom første og andre måletidspunkt (Romer mfl. 2013).

Samlet indikerer disse undersøkelsene at lav sosial kompetanse, lav selvfølelse og impulsivitet henger sammen med opplevelse av lite kontroll, og at disse faktorene er risikofaktorer for utvikling av dataspillavhengighet. I tillegg er det vist at mennesker med depressive symptomer opplever lavere kontroll over sin atferd enn symptomfrie (Rothbaum, Weisz og Snyder 1982).

Følger

Noen få longitudinelle studier som kaster lys over mulige følger av dataspillavhengighet er gjort. I en slik studie over 18 måneder fant King mfl. (2013a) at symptomer på dataspillproblematikk ble redusert over tid, uavhengig av problemnivået ved studiens oppstart. Det er usikkert hva dette kan skyldes, men spontan bedring, som har blitt observert i behandlingsstudier, kan være en mulig forklaring (f.eks. Lambert 1976). Forfatterne selv har foreslått dette som forklaring, ettersom en lignende tendens er funnet blant pengespillavhengige som ikke mottok behandling. Overrapportering av symptomer ved første måling kan være en annen forklaring på funnet. Gentile mfl. (2011) fant i en annen longitudinell studie at økning i dataspillavhengighet over tid var forbundet med symptomer på depresjon, angst, og sosial fobi, og negativt assosiert med skoleprestasjoner. Lemmens mfl.

(2011) fant at dataspillavhengighet ved første måletidspunkt predikerte en økning i ensomhet. Romer mfl. (2013) fant at depresjonssymptomer over tid ble forverret som følge av overdreven bruk av dataspill og internett; depresjonssymptomer predikerte imidlertid også økt symptomer på dataspillavhengighet. I en stor studie med over 11 000 britiske barn var tid brukt på dataspill blant 5-åringer positivt assosiert med symptomer på ulike typer atferdsproblemer to år senere (Parkes mfl. 2013). Når foreldre- og familiekarakteristika ble kontrollert for var imidlertid disse sammenhengene ikke lenger signifikante. Dette kan fortolkes som at dårlig foreldre- og familiefungering over tid bedre forklarer utvikling av atferdsproblemer enn tid brukt på dataspill.

Dette er i tråd med studier som viser at tid brukt på dataspill i seg selv ikke har noen signifikant sammenheng med psykologiske eller atferdsmessige problemer (Brunborg mfl. 2014). Longitudinelle studier indikerer at overdreven dataspillbruk kan føre til økt ensomhet, angst, sosiale problemer og depresjon eller forverring av slike tilstander. Dette signaliserer at dataspillavhengighet ikke bare kan sees som et symptom på andre underliggende problemer, men representerer et problem som kan forårsake andre vansker over tid. I tillegg er en del av disse variablene også prediktorer av dataspillavhengighet. Det indikerer at dataspillavhengighet er et sammensatt og kompleks problem.

Forebygging og behandling

Vi kjenner ikke til studier som spesifikt har vært rettet mot å forebygge utviklingen av dataspillavhengighet. Studiene nevnt i avsnittet om prediktorer har imidlertid vist at lav sosial kompetanse, lav selvfølelse, impulsivitet, depressive symptomer og lav atferdskontroll ser ut til å være risikofaktorer for utvikling av dataspillavhengighet. Personer med de her nevnte problemer har altså forhøyet risiko for å utvikle et problematisk forhold til dataspill. Dette bør det tas hensyn til når det gjelder forebygging av dataspillavhengighet.

Det finnes foreløpig ingen standardiserte retningslinjer for behandling av dataspillavhengighet. Foreldre anbefales å regulere barns spillevaner, f.eks. ved å følge med på hva slags spill og hvor mye barna spiller, unngå å gi dem egen PC eller TV på rommet, sette tidsbegrensninger, og tillate de å kunne spille som belønning (Griffiths og Meredith 2009, Young 2009). Familierapi blir også anbefalt, for å få bukt med samspillsmønstre som opprettholder problemet. I et utvalg av 15 familier

med en dataspillavhengig ungdom, fant Han mfl. (2012) at familieterapi over tre uker ga redusert spilletid og forbedrede familieforhold. Før behandling hadde disse ungdommene nedsatt hjerneaktivitetsrespons til relasjonelle stimuli og forhøyet respons til spillrelatert stimuli, sammenlignet med en kontrollgruppe av ungdommer uten dataspillavhengighet. Etter behandling hadde hjerneaktiviteten til de avhengige deltakerne endret seg tilnærmet hjerneaktiviteten til kontrollgruppen.

Kognitiv atferdsterapi (CBT) kan lære pasienter å overvåke spillevaner, sette spesifikke mål, og rekonstruere tanker som opprettholder atferden (f.eks. «tiden jeg bruker på å spille er berettiget på grunn av det jeg oppnår i spillet, på tross av negative konsekvenser det skaper») (Griffiths og Meredith 2009, King mfl. 2010b). I en studie ble 28 menn i alderen 12–19 år som ble diagnostisert med dataspillavhengighet tilfeldig valgt til enten 12 sesjoner med CBT, eller til en kontrollbetingelse på 12 sesjoner bestående av kontinuerlig kartlegging av dataspillatferden samt grunnleggende rådgiving. Fra før til etter behandling var det større symptomreduksjon på to av fem utfallsmål i CBT-gruppen sammenliknet med kontrollgruppen (Li & Wang, 2013). Av andre teknikker kan nevnes metoden Motiverende Samtale (Motivational Interviewing; Miller og Rollnick 2012) siden mange kommer til behandling mot sin vilje. Narrativ terapi har også blitt foreslått som behandling (Graham 2014).

Samsykeligheten mellom ADHD og online dataspillavhengighet ser ut til å være klinisk signifikant, som nevnt over. Nedsatt dopaminaktivitet i hjernen er funnet hos individer med ADHD, samtidig som dataspillbruk ser ut til å gi økt dopaminaktivitet, og kan således betraktes som «selvmedisinering». I denne sammenhengen kan det nevnes at behandling med metylfenidat (brukt i behandling av ADHD symptomer) i 8 uker hos 62 barn mellom 8 og 12 år var effektivt mot både dataspillavhengighet og ADHD-symptomer (Han mfl. 2009). Denne studien hadde dog ingen kontrollgruppe, og kausale slutninger kan derfor ikke trekkes med sikkerhet. Han mfl. (2012) diskuterer også dysfunksjonell dopaminaktivitet i deres behandlingsstudie, der dataspilling muligens utnyttes som kompensasjon for nedsatt dopamin som følge av negative samspillmønstre i familien.

Videre har noen studier vist at antidepressivumet bupropion reduserte symptomer på dataspillavhengighet (Han mfl. 2010, Han og Renshaw 2012). I disse studiene ble Young's Internet Addiction Scale (YIAS) og Beck's Depression Inventory (BDI) anvendt som utfallsmål. Studien fra 2010 var ukontrollert og viste

mindre spilletid og spillesug etter 6 uker, men ingen effekt på depresjons-symptomer. Studien fra 2012 viste at behandlingsgruppen hadde lavere spilletid og lavere skårer på YIAS og BDI sammenlignet med placebogruppen etter 8 uker med behandling ved 4 ukers oppfølging. Kim mfl. (2012) fant at CBT i kombinasjon med bupropion var mer effektivt både mot depresjon og dataspillavhengighet enn behandling med bupropion alene.

De fleste behandlingsstudiene som til nå er gjort på feltet er fra Sør-Korea og flertallet innebærer medisinerings, noe som trolig er lite aktuelt som behandling i Norge per i dag. Det er behov for flere rene psykologiske intervensjonsstudier basert på klinisk randomiserte forsøk.

I Norge har Lotteritilsynet i samarbeid med Sykehuset Innlandet etablert en hjelpelinje og internettside (www.hjelpelinjen.no) for spillavhengige, som også dataspillavhengige og pårørende kan henvende seg til.

Konklusjon

Dataspillavhengighet er et kontroversielt tema. Både klinikere og forskere har et behov for enighet om definisjon og operasjonalisering av fenomenet. Dette vil gjøre det lettere å identifisere behandlingstrengende og å evaluere behandlingsutfall. Det vil også bidra til å lette sammenlikningen på tvers av vitenskapelige studier på feltet, både når det gjelder utbredelse og kjennetegn ved dataspillavhengighet. Det ser ut som fagfeltet i større grad nærmer seg enighet med tanke på at DSM-5 har inkludert Internet Gaming Disorder som en potensiell fremtidig diagnose. Det definisjonsmessige skillet mellom patologisk og normalt forbruk blir muligens klarere dersom en vektlegger sentrale og perifere avhengighetskriterier. Førstnevnte er assosiert med avhengighet og problemer mens sistnevnte primært er forbundet med høyt spill-engasjement. Flere longitudinelle studier trengs for å bedre skille mellom risikofaktorer og mulige følger, samt eksperimentelle studier som kan identifisere mulige avhengighetsskapende faktorer, da årsaksforhold, risikofaktorer, opprettholdende faktorer og konsekvenser virker sammensatte og varierte. Randomiserte og kontrollerte studier vedrørende behandling bør også prioriteres fremover. Forskning om risiko og årsak vil bidra til å utvikle forebyggende tiltak, som det finnes svært lite forskning på, spesielt hva gjelder familie og pårørende.

Økt kunnskap om dette fenomenet vil forhåpentligvis hjelpe foreldre, eventuelt venner og andre pårørende å oppdage problematisk bruk av dataspill før det

utvikler seg til et større problem. Det vil være nyttig med forskning som kan bidra til økt forståelse for avhengige spillere sine opplevelser også, både for å forebygge og for å øke motivasjon for behandling og/eller mimere eventuell frafall fra behandling.

Det ville vært ideelt å ta med forskning og synspunkter fra andre samfunnsfaglige felt, og det er en begrensning at denne oversikten kun tar for seg forskning gjort innen psykologi og psykiatri. Samarbeid mellom ulike fagfelt som psykologi, medisin, mediavitenskap og annen samfunnsvitenskap vil kunne bidra med en bredere oversikt over og forståelse av fenomenet.

I norske studier har en funnet av utbredelsen av dataspillavhengighet varierer mellom 0,3 prosent og 4,2 prosent. De mest hyppigst brukte måleinstrumentene er *Problem Video Game Playing Scale* og *Game Addiction Scale for Adolescents*. Etersom spesifikke kriterier for dataspillavhengighet nylig ble inkludert i DSM-5 vil trolig nye instrumenter basert på disse kriteriene overta. Lav sosial kompetanse, lav selvfølelse, impulsivitet, depressive symptomer, ensomhet og lav atferdskontroll ser ut til å være både mulige årsaker til og konsekvenser av dataspillavhengighet. Dette er relevante faktorer å ha i mente både når det gjelder forebygging og behandling. Til tross for at flere medikamentelt baserte behandlingsstudier har vært gjennomført anbefales likevel kognitiv atferdsterapi og Motiverende Samtale som intervensjoner.

Litteratur

American Psychiatric Association. (1994). *Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders* (4. utg.). Washington, DC: American Psychiatric Association.

American Psychiatric Association. (2013). *Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders* (5. utg.). Arlington, VA: American Psychiatric Publishing.

Brown, R. I. F. (1991). Gaming, gambling and other addictive play. In J. H. Kerr & M. J. Apter (Eds.), *Adult play: A reversal theory approach* (pp. 101–118). Amsterdam: Swets & Zeitlinger.

Brunborg, G. S., Mentzoni, R. A., og Frøyland, L. R. (2014). Is video gaming, or video game addiction, associated with depression, academic achievement, heavy episodic drinking, or conduct problems? *Journal of Behavioral Addictions*, 3:27-32.

Brunborg, G. S., Mentzoni, R. A., Melkevik, O. R., Torsheim, T., Samdal, O., Hetland, J., Andreassen, C. S. og Pallesen, S. (2013). Gaming addiction, gaming engagement, and psychological health complaints among Norwegian adolescents. *Media Psychology*, 16:115–128.

- Chan, P. A. og Rabinowitz, T. (2006). A cross-sectional analysis of video games and attention deficit hyperactivity disorder symptoms in adolescents. *Annals of General Psychiatry, 5*:16.
- Charlton, J. P. og Danforth, I. D. W. (2007). Distinguishing addiction and high engagement in the context of online game playing. *Computers in Human Behavior, 23*:1531–1548.
- Currie, C. E., NicGabhainn, S., Godeau, E., & The International HBSC Network Coordinating Committee. (2009). The health behaviour in school-aged children: WHO collaborative cross-national (HBSC) study: Origins, concept, history and development 1982–2008. *International Journal of Public Health, 54*:131–139.
- Ding, W. N., Sun, J. H., Sun, Y. W., Zhou, Y., Li, L., Xu, J. R. og Du, Y. S. (2013). Altered default network resting-state functional connectivity in adolescents with Internet gaming addiction. *PLOS ONE, 8*:259902.
- Ferguson, C. J., Coulson, M. og Barnett, J. (2011). A meta-analysis of pathological gaming prevalence and comorbidity with mental health, academic and social problems. *Journal of Psychiatric Research, 45*:1573–1578.
- Fleming, N. (2008). Video game addiction “like being on drugs”. *The Daily Telegraph*. [Online] Hentet 19.12.2014 fra <http://www.telegraph.co.uk/news/earth/earthnews/3338422/Video-game-addiction-like-being-on-drugs.html>
- Gentile, D. A., Choo, H., Liau, A., Sim, T., Li, D. D., Fung, D. og Khoo, A. (2011). Pathological video game use among youths: a two-year longitudinal study. *Pediatrics, 127*:E319–E329.
- Gentile, D. A., Lynch, P. J., Linder, J. R. og Walsh, D. A. (2004). The effects of violent video game habits on adolescent hostility, aggressive behaviors, and school performance. *Journal of Adolescence, 27*:5-22.
- Graham, J. (2014). Narrative therapy for treating video game addiction. *International Journal of Mental Health and Addiction*, ingen sidetall spesifisert.
- Griffiths, M. D. (2008). Videogame addiction: Further thoughts and observations. *International Journal of Mental Health and Addiction, 6*:182–185.
- Griffiths, M. D. (2009). Online computer gaming: Advice for parents and teachers. *Education and Health, 27*:3–6.
- Griffiths, M. D. og Meredith, A. (2009). Videogame addiction and its treatment. *Journal of Contemporary Psychotherapy, 39*:247–253.

- Haagsma, M. C., King, D. L., Pieterse, M. E. og Peters, O. (2013). Assessing problematic video gaming using the theory of planned behavior: a longitudinal study of dutch young people. *International Journal of Mental Health and Addiction*, 11:172–185.
- Han, D. H., Bolo, N., Daniels, M. A., Arenella, L., Lyoo, I. K. og Renshaw, P. F. (2011). Brain activity and desire for internet video game play. *Comprehensive Psychiatry*, 52:88–95.
- Han, D. H., Hwang, J. W. og Renshaw, P. F. (2010). Bupropion sustained release treatment decreases craving for video games and cue-induced brain activity in patients with Internet video game addiction. *Experimental and Clinical Psychopharmacology*, 18:297–304.
- Han, D. H., Kim, S. M., Lee, Y. S. og Renshaw, P. F. (2012). The effect of family therapy on the changes in the severity of on-line game play and brain activity in adolescents with on-line game addiction. *Psychiatry Research: Neuroimaging*, 202:126–131.
- Han, D. H., Lee, Y. S., Na, C., Ahn, J. Y. og Chung, U. S. (2009). The effect of methylphenidate on Internet video game play in children with attention-deficit/hyperactivity disorder. *Comprehensive Psychiatry*, 50:251–256.
- Han, D. H. og Renshaw, P. F. (2012). Bupropion in the treatment of problematic online game play in patients with major depressive disorder. *Journal of Psychopharmacology*, 26:689–696.
- Hou, H., Jia, S., Hu, S., Fan, R., Sun, W., Sun, T. og Zhang, H. (2012). Reduced striatal dopamine transporters in people with Internet Addiction Disorder. *Journal of Biomedicine and Biotechnology*, 2012:1–5.
- Iversen, M. L. og Veløy, C. (2009). Dataspill verre enn narkotika. *NRK*. [Online] Hentet 19.12.2014 fra <http://www.nrk.no/viten/dataspill-verre-enn-narkotika-1.6869573>
- Kim, S. M., Han, D. H., Lee, Y. S. og Renshaw, P. F. (2012). Combined cognitive behavioral therapy and bupropion for the treatment of problematic on-line game play in adolescents with major depressive disorder. *Computers in Human Behavior*, 28:1954–1959.
- King, D. L., Delfabbro, P. H. og Griffiths, M. (2010a). Video game structural characteristics: A new psychological taxonomy. *International Journal of Mental Health and Addiction*, 8:90–106.

- King, D. L., Delfabbro, P. H. og Griffiths, M. D. (2010b). Cognitive behavioral therapy for problematic video game players: Conceptual considerations and practice issues. *Journal of CyberTherapy and Rehabilitation*, 3:261–273.
- King, D. L., Delfabbro, P. H. og Griffiths, M. D. (2013a). Trajectories of problem video gaming among adult regular gamers: an 18-month longitudinal study. *Cyberpsychology, Behavior and Social Networking*, 16:72–76.
- King, D. L., Haagsma, M. C., Delfabbro, P. H., Gradisar, M., og Griffiths, M. D. (2013b). Toward consensus definition of pathological video-gaming: A systematic review of psychometric assessment tools. *Clinical Psychology Review*, 33:331–342.
- Kuss, D. J. og Griffiths, M. D. (2012). Online gaming addiction in children and adolescents: a review of empirical research. *Journal of Behavioral Addictions*, 1:1–20.
- Kühn, S., Romanowski, A., Schilling, C., Lorenz, R., Mörsen, C., Seiferth, N., . . . Gallinat, J. (2011). The neural basis of video gaming. *Translational Psychiatry*, 1:e53.
- Lambert, M. J. (1976). Spontaneous remission in adult neurotic disorders: A revision and summary. *Psychological Bulletin*, 83:107–119.
- Lemmens, J. S., Valkenburg, P. M. og Peter, J. (2009). Development and validation of a game addiction scale for adolescents. *Media Psychology*, 12:77–95.
- Lemmens, J. S., Valkenburg, P. M. og Peter, J. (2011). Psychosocial causes and consequences of pathological gaming. *Computers in Human Behavior*, 27:144–152.
- Lemona, S., Brand, S., Vogler, N., Perkinson-Gloor, N., Allemand, M. og Grob, A. (2011). Habitual computer game playing at night is related to depressive symptoms. *Personality and Individual Differences*, 51:117–122.
- Mentzoni, R. A., Brunborg, G. S., Molde, H., Myrseth, H., Skouverøe, K. J., Hetland, J. og Pallesen, S. (2011). Problematic video game use: estimated prevalence and associations with mental and physical health. *Cyberpsychology, Behavior and Social Networking*, 14:591–596.
- Miller, W. R. og Rollnick, S. (2012). *Motivational Interviewing: Preparing people to change* (3.utg.). New York: Guildford Press.
- Nestler, E. J. (2013). Cellular basis of memory for addiction. *Dialogues in Clinical Neuroscience*, 15:431–443.
- Pallesen, S., Hanss, D., Mentzoni, R. A., Molde, H. og Morken, A. M. (2014). *Omfang av penge- og dataspillproblemer i Norge 2013*. Rapport for Lotteri- og stiftelsestilsynet. Universitetet i Bergen, Institutt for samfunnspsykologi.

Parkes, A., Sweeting, H., Wight, D. og Henderson, M. (2013). Do television and electronic games predict children's psychosocial adjustment? Longitudinal research using the UK.

Millennium Cohort Study. *Archives of Disease in Childhood*, 98:341–348. Petry, N. M., Rehbein, F., Gentile, D. A., Lemmens, J. S., Rumpf, H.-J., Mößle, T., ..., O'Brien, C. P. (2014). An international consensus for assessing internet gaming disorder using the new DSM-5 approach. *Addiction*.

Romer, D., Bagdasarov, Z. og More, E. (2013). Older versus newer media and the well-being of United States youth: results from a national longitudinal panel. *Journal of Adolescent Health*, 52:613–619.

Ross, D. R., Finestone, D. H. og Lavin, G. K. (1982). Space Invaders obsession. *Journal of the American Medical Association*, 248:1117.

Rothbaum, F., Weisz, F., og Snyder, S.S. (1982). Changing the world and changing the self: A two-process model of perceived control. *Journal of Personality and Social Psychology*, 42(1):5-37.

Salguero, R. A. T. og Morán, R. M. B. (2002). Measuring problem video game playing in adolescents. *Addiction*, 97:1601–1606.

Solbu, E. L. (2010). Dataspillvold gjør deg aggressiv. *NRK*. [Online] Hentet 19.12.2014 fra <http://www.nrk.no/viten/dataspillvold-gjor-deg-aggressiv-1.7069023>

Starcevic, V. (2012). Video-gaming disorder and behavioral addictions. *Australian og New Zealand Journal of Psychiatry*, 47:285–286.

Turner, N. (2008). A comment on "Problems with the concept of video game "addiction": some case study examples". *International Journal of Mental Health and Addiction*, 6:186–190.

Wenzel, H. G., Bakken, I. J., Johansson, A., Götesam, K. G. og Øren, A. (2009). Excessive computer game playing among Norwegian adults: self-reported consequences of playing and association with mental health problems. *Psychological Reports*, 105:1237–1247.

Wood, R. T. A. (2008). Problems with the concept of video game "addiction": some case study examples. *International Journal of Mental Health and Addiction*, 6:169–178.

Yen, J. Y., Ko, C. H., Yen, C. F., Wu, H. Y. og Yang, M. J. (2007). The comorbid psychiatric symptoms of Internet addiction: attention deficit and hyperactivity disorder (ADHD), depression, social phobia, and hostility. *Journal of Adolescent Health*, 41:93-98.

Yoo, H. J., Cho, S. C., Ha, J., Yune, S. K., Kim, S. J., Hwang, J., Chung, A., Sung, Y. H. og Lyoo, I. K. (2004). Attention deficit hyperactivity symptoms and internet addiction. *Psychiatry and Clinical Neurosciences*, 58:487-494.

Young, K. (2009). Understanding online gaming addiction and treatment issues for adolescents. *American Journal of Family Therapy*, 37:355-372.

Computer game addiction – an overview

In the scientific community there is an ongoing debate about whether or not the concept of computer game addiction (excessive and compulsive computer game activity) is useful and/or necessary, how it should be operationalized, and what kind of theories/models are the most appropriate, all of which are discussed in the present article. To date there is no standardized measurement instrument of gaming addiction. As a result, prevalence estimates vary between studies. Prevalence studies consistently find an overrepresentation of young males among those addicted. Computer game addiction is associated with reduced psychological health, impaired social relations and poor academic achievement. Longitudinal studies suggest that low self-esteem, low social competence, loneliness and impulsivity predict computer game addiction. Loneliness, social anxiety and depression appear to be consequences. So far only a handful of treatment studies have been conducted. Directions for future research are proposed.

Ulikhet i rekruttering og frafall i den organiserte idretten i Trondheim

TONE RIAN MYRLI¹⁾, INGAR MEHUS²⁾

Institutt for sosiologi og statsvitenskap, Fakultet for samfunnsvitenskap og teknologiledelse, NTNU^{1) 2)}

Organisert idrett blir trukket frem som en verdifull arena i en rekke sammenhenger, og anses som viktig for barn og unges oppvekst. Likevel vet vi at idretten har vanskelig for å leve opp til målsettingen om «Idrett for alle», og det blir dermed viktig å undersøke om det er systematiske skjevheter i rekruttering og frafall. Denne artikkelen undersøker ungdoms ulikhet i idrettsdeltagelse i lys av kjønn, majoritets- og minoritetsbakgrunn og sosioøkonomisk status. Resultatene viser at guttene rekrutteres til den organiserte idretten i større grad enn jentene og at jentene faller tidligere fra. Ungdom med minoritetsbakgrunn rekrutteres i mindre grad enn unge med majoritetsbakgrunn, men mønstret for frafall er likt på tvers av bakgrunn. Sosioøkonomisk status har betydning for frafall gjennom at ungdom fra familier med lav sosioøkonomisk status avslutter organisert idrettsaktivitet tidligere enn ungdom fra familier med høy sosioøkonomisk status. Dataene er hentet fra ungdomsundersøkelsen i Trondheim (UngHiT), 2009, og analysene omfatter ungdommer i første og andre klasse på videregående skole (N=1907).

Flere regjeringer, på tvers av politiske skillelinjer, har ønsket å sikre inkludering og deltagelse for alle barn og unge (Arbeids- og inkluderingsdepartementet 2006, Kommunal- og regionaldepartementet 2004). Deltagelse i fritidsaktiviteter og organisasjonsliv trekkes frem som avgjørende for å ha en meningsfull fritid og som et viktig bidrag for å gi barn og unge en god oppvekst. I Norge er den organiserte idretten ansett som en viktig sosial arena, og en sentral målsetting for Norges idrettsforbund og olympiske og paralympiske komité (NIF) er «Idrett for alle». På den ene siden kan man si at NIF i stor grad lykkes med å nå dette målet, ettersom 85 prosent av barn og unge deltar i organisert idrettsaktivitet i løpet av oppveksten (Seippel mfl. 2011). På den andre siden er det ti-tusener av barn som aldri har blitt rekruttert (Ingebrigtsen og Aspvik, 2010), og et flertall av dem som

starter med idrett, faller fra i løpet av ungdomsårene (Ingebrigtsen 2012, Strandbu og Bakken 2007).

NIF har i lengre tid hatt fokus på å øke idrettsdeltagelsen fra underrepresenterede grupper (NIF 2007, 2011). Til tross for dette ser det ut til at idretten fortsatt en arena som reflekterer ulikhet knyttet til sosial bakgrunn, der kjønn, majoritets- og minoritetsbakgrunn og sosioøkonomisk status har vist seg å ha betydning for deltakelse (Seippel mfl. 2011, Strandbu og Bakken 2007). Med sosial ulikhet menes det her ulike muligheter for individer eller grupper som følge av ulik tilgang til ressurser eller ulikhet i makt (Jarvie 2012). Sosial ulikhet kan dermed identifiseres i den grad deltakelse i og tilgang til organisert idrett varierer med sosial bakgrunn. Skjevhet i rekruttering og frafall koblet til sosial bakgrunn kan dermed være et uttrykk for at idretten ikke muliggjør deltagelse for alle.

I denne artikkelen beskrives ungdoms deltakelse i idretten i Trondheim, gjennom data fra Ungdomsundersøkelsen i Trondheim (UngHit). Tall fra Telemarksforskning (2013) viser at den organiserte idretten står relativt sterkt i Trondheim sammenlignet med en rekke andre større byer i Norge. Trondheim har størst andel aktive i aldersgruppen 13–19 år og nest størst andel aktive i aldersgruppen 6–12 år. Ser vi nærmere på hvor stor andel de unge utgjør av det totale antallet idrettsaktive, viser det seg at aldersgruppen 13–19 år utgjør 20,4 prosent av jentene og 18,8 prosent av guttene i Trondheim kommune. Dette er litt under det nasjonale gjennomsnittet for jenter og gutter på henholdsvis 21,3 og 19 prosent, men litt over gjennomsnittet i byer som Oslo og Tromsø (Ingebrigtsen, 2012). Vi tolker dette som at idrettsdeltakelsen er relativt høy i Trondheim, men ikke så høy at det må tas spesielle hensyn når resultatene skal analyseres.

Trondheim har en relativt lav andel innvandrere fra ikke-vestlige land (6,8 prosent i den generelle befolkningen, 7,3 prosent blant elever i videregående skole), spesielt sammenlignet med Oslo som har en andel på 20,4 prosent (Trondheim Kommune 2011). Sammenlignet med andre store norske byer som Oslo, Bergen, Stavanger og Tromsø, kommer Trondheim omtrent likt ut med hensyn til innbyggernes økonomi og utdanning (Trondheim Kommune 2011). Sammenlignet med landsgjennomsnittet er andelen med høy utdanning stor i Trondheim, og dette gjelder også for personer med innvandrerbakgrunn (Høydahl 2014).

Med bakgrunn i en relativt sterk organisert idrett, stor andel med høy utdanning og lav andel innvandrere fra ikke-vestlige land, er forskningsspørsmålet i denne artikkelen å undersøke hvordan *sosial ulikhet kommer til syne i rekruttering til og*

fracfall fra den organiserte idretten i Trondheim. Vi vil drøfte sosial ulikhet opp mot NIFs målsetting om at alle skal gis mulighet til å utøve idrett ut i fra sine ønsker og behov.

Kjønn som ulikhetsdimensjon i idrettsaktivitet

Idrett har lenge blitt sett på som en aktivitet med maskuline konnotasjoner (Fasting 2007), og et flertall internasjonale studier viser at gutter er i overtall i den organiserte idretten (Jekauc mfl. 2013, Laakso mfl. 2008, Scheerder mfl. 2005, Vilhjalmsson og Kristjansdottir 2003). På den annen side viser forskning at jenter er omtrent like aktive som gutter i uorganisert fysisk aktivitet (Johnston mfl. 2007, Laakso mfl. 2008).

Tall fra NIF viser at det er relativt flere medlemskap for gutter enn for jenter i aldersgruppen 13 til 19 år (NIF 2013). Dette indikerer at det er flere gutter enn jenter i denne alderen som er med i idrett, selv om noe av forskjellen sannsynligvis kan forklares med at gutter oftere enn jenter deltar i flere idretter på samme tid (doble medlemskap). Flere norske og skandinaviske studier rapporterer også at gutter er mer idrettsaktive enn jenter i barne- og ungdomsårene (Jacobsen og Engström 2008, Kjønniksen mfl. 2009a, Kjønniksen mfl. 2009b, Krange og Strandbu 2004, Strandbu og Bakken 2007, Wagnsson 2009). Studien til Strandbu og Bakken (2007), som er en undersøkelse av ungdom i Oslo, fant en relativ tydelig forskjell mellom andelen jenter og gutter som oppga at de var medlemmer i den organiserte idretten. Resultater fra landsrepresentative undersøkelser (Seippel mfl. 2011, Strandbu og Sletten 2011) viser likevel marginale forskjeller med hensyn til kjønn. En mulig forklaring på dette kan være at det har skjedd en endring i retning av at flere jenter er blitt med i idretten. Seippel mfl. (2011) foreslår at noe av utjevningen mellom kjønn i organisert idrettsdeltakelse de senere år er et resultat av at majoritetsjenter trener mer enn før, samtidig som majoritetsgutter trener noe sjeldnere en før. En annen forklaring kan være at mønsteret for deltagelse er forskjellig avhengig av om man ser på nasjonale tall eller tall fra f.eks. Oslo-undersøkelsen. Byer har generelt et større utvalg av fritidsaktiviteter for ungdom, og det er dermed en mulighet at jenter i større grad velger bort idrett til fordel for andre fritidssysler.

Majoritets- og minoritetsbakgrunn som ulikhetsdimensjon i idrettsaktivitet

De siste par tiårene har innvandringsbakgrunn fått økt oppmerksomhet som ulikhetsdimensjon i studier av barn og unges deltagelse i idrettsaktivitet. Flere internasjonale studier viser at unge med minoritetsbakgrunn sjeldnere deltar i fysisk aktivitet og organisert idrettsaktivitet enn unge med majoritetsbakgrunn (Brodersen mfl. 2007, Delva mfl. 2006, Elling mfl. 2001, Elling og Knoppers 2005, Grey 1992, Jekauc mfl. 2013, Johnston mfl. 2007). Særlig lav deltagelse synes det å være blant jenter med minoritetsbakgrunn (Elling og Knoppers 2005, Jekauc mfl. 2013). Jekauc mfl. (2013) viste i en studie fra Tyskland at minoritetsbakgrunn hadde betydning for deltagelse for begge kjønn i aldersgruppen 4–10 år, men kun for jentenes deltagelse i aldersgruppen 11–17 år. Elling og Knoppers (2005) påpeker at det å være jente og samtidig ha minoritetsbakgrunn er mer strukturerende for deltagelse i tradisjonelle idrettsklubber enn i mindre institusjonaliserte aktiviteter.

Også i Norge og andre skandinaviske land er det tydelig at unge med minoritetsbakgrunn deltar sjeldnere i organisert idrettsaktivitet enn ungdom med majoritetsbakgrunn (Strandbu og Bakken 2007, Strandbu og Sletten 2006, Wagnsson 2009). Walseth (2011) påpeker at på tross av idrettspolitiske mål og optimisme på vegne av idretten som integrasjonsarena i Norge, har det vært liten økning i andelen unge med minoritetsbakgrunn som deltar i organisert idrett. Tall tyder på at forskjellene mellom majoritetsungdom og minoritetsungdom økte i tiårs-perioden 1996 til 2006 (Strandbu og Bakken 2007). Andelen majoritetsungdommer med medlemskap i idrettslag var større i 2006 enn i 1996. I samme periode var andelen medlemmer stabil for minoritetsungdommer. I samsvar med internasjonale funn, er jenter med minoritetsbakgrunn i Norge mindre idrettsaktive både sammenlignet med jenter med majoritetsbakgrunn og med gutter med minoritetsbakgrunn (Strandbu og Bakken 2007, Wagnsson 2009, Walseth og Fasting 2004). Wagnsson (2009) fant at gutter med minoritetsbakgrunn i Sverige hadde omtrent likt deltagelsesmønster som gutter med majoritetsbakgrunn. Unge med minoritetsbakgrunn synes å bli rekruttert til den organiserte idretten senere i oppveksten enn unge med majoritetsbakgrunn (Strandbu 2002, Wagnsson 2009). Mens etnisk norske foreldre ofte melder barna sine inn i 6–7-årsalderen, blir ikke barn med innvandrerbakgrunn rekruttert før de er gamle nok til å ta initiativet selv i 11–12-årsalderen (Strandbu 2002). Walseth (2011) refererer til flere internasjonale studier

som konkluderte med at jenter deltar mindre fordi foreldrene nekter dem å være med. Walseth mener også at kultur og religion kan være en begrensning, ikke nødvendigvis ved at jentene nektes å delta, men som resultat av indirekte sosial kontroll.

Sosioøkonomisk status som ulikhetsdimensjon i idrettsaktivitet

Internasjonalt er det en overvekt av studier som ser på sosial ulikhet i fysisk aktivitet generelt og færre studier som har undersøkt ulikhet med hensyn til organiserte idrettstilbud og aktiviteter. En omfattende gjennomgang av internasjonal litteratur konkluderte med at resultatene ikke var entydige når det gjaldt sammenheng mellom sosioøkonomisk status og fysisk aktivitetsnivå hos barn og ungdom (Stalsberg og Pedersen 2010). Et flertall av studiene viser likevel at unge med lav sosioøkonomisk status deltar mindre enn ungdom med høy sosioøkonomisk status og at både familiens økonomiske og kulturelle kapital har betydning (Delva mfl. 2006, Jekauc mfl. 2013, Johnston mfl. 2007, Olds mfl. 2009, White og McTeer 2012). Sosioøkonomisk status ser ut til å ha større betydning når det er snakk om organisert idrettsaktivitet enn for mer uorganisert fysisk aktivitet (Santos mfl. 2004, White og McTeer 2012). Jekauc mfl. (2013) viser at sosioøkonomisk status har betydning for både barns (4–10 år) og ungdoms (11–17 år) idrettsdeltagelse. En annen studie (White og McTeer 2012) viste derimot at sosioøkonomisk status i Canada kun har betydning for barns idrettsaktivitet (6–9 år), og ikke for unge i alderen 10–15 år. Forskerne forklarte dette med at skolene hadde flere tilbud for de eldste barna, noe som bidro til færre økonomiske og kulturelle barrierer.

I Norge har sosioøkonomisk status, spesielt med hensyn til økonomisk kapital, blitt sett på som et ikke-tema i en lang periode (før 2000-tallet), da det ble antatt at velferdsstaten skulle beskytte barn og unge fra å oppleve fattigdom og konsekvensene av den (Fløtten 2009). Det siste tiåret har sosioøkonomisk status imidlertid fått økt oppmerksomhet. Selv om majoriteten av unge i Norge deltar i organiserte aktiviteter, viser all forskning at unge fra familier med lav inntekt deltar sjeldnere enn sine jevnaldrende i fysisk aktivitet og idrett (Krange og Strandbu 2004, Kristofersen, 2010, Rangul mfl. 2011, Samdal, mfl. 2012, Sletten, 2010, Thorød 2008, Torsheim mfl. 2007). Krange og Strandbu (2004) viste at blant ungdommene som opplevde at familien hadde dårligere råd enn andre, var bare 19

prosent medlem i et idrettslag. Blant ungdommene som oppga at familien hadde like god eller bedre råd enn andre, var medlemsandelen på omtrent 40 prosent. Også kulturell kapital og foreldres yrkesklasser synes å ha noe betydning for deltagelse i idrett (Krange og Strandbu 2004, Seippel mfl. 2011).

Foreldres støtte i form av blant annet kjøring til trening og kamp/stevne, og i form av oppmuntring og tilstedeværelse, kan være relevante faktorer for å forstå sosial ulikhet i idrett. En antagelse er at sosioøkonomisk status har betydning for foreldrerollen og oppdragelse (Lareau 2002, 2011). Lareau hevder at foreldre fra middelklassen i større grad enn foreldre fra arbeiderklassen er opptatt av å tilrettelegge for en best mulig oppvekst for sine barn og derfor engasjerer seg mer blant annet i barnas fritidsaktiviteter. Walseth (2011) påpeker at lav sosioøkonomisk status (lite ressurser) kan fungere som en ekskluderingsmekanisme for de som allerede er med i idretten, blant annet ved at foreldrene ikke har mulighet til å stille opp så mye som forventet. Australske forskere (Dollman og Lewis 2009, 2010) antyder imidlertid at det kun er jenter, og ikke gutter, fra familier med lav sosioøkonomisk status som opplever manglende oppfølging og emosjonell støtte fra foreldre for deltagelse i idrett.

Sosial ulikhet i rekruttering og frafall i den organiserte idretten

Ovenfor har vi presentert norsk og internasjonal forskning på sosial ulikhet i deltagelsen i den organiserte idretten samt fysisk aktivitet mer generelt. Kort oppsummert er ulikhetsdimensjonene kjønn, majoritets- og minoritets bakgrunn og sosioøkonomisk status relevante for å forstå barn og ungdoms idrettsdeltagelse. Dette innebærer ikke at resultatene i tidligere undersøkelser er entydige. For eksempel har enkelte norske studier funnet klare forskjeller i gutters og jenters deltagelse, mens andre studier viser helt marginale forskjeller i gutters og jenters deltakelse. Resultatene fra de nevnte studiene sier i hovedsak noe om hvorvidt ungdom er medlem i den organiserte idretten eller ikke, og/eller hvor mye ungdommene trener i organisert og/eller uorganiserte aktiviteter.

For å kunne arbeide målrettet med sosial utjevning i den organiserte idretten vil det være nyttig å øke kunnskapen om hvordan sosial ulikhet i idretten skapes gjennom rekruttering og frafall. Hvordan ulikhetsdimensjonene kjønn, majoritets- og minoritetsbakgrunn og sosioøkonomisk status får betydning for rekruttering til

og frafall fra den organiserte idretten, har blitt studert av flere norske forskere. Når det gjelder kjønn, viser en landsrepresentativ studie (Krange og Strandbu 2004), og en studie av Stavanger-ungdom (Sletten 2003), at forskjell i andelen jenter og gutter som deltar i ungdomsalderen i hovedsak er et utslag av større frafall blant jentene og i mindre grad skyldes manglende rekruttering. Når det gjelder majoritets- og minoritetsbakgrunn viser Krange og Strandbu (2004), og en studie av ungdommer i Oslo (Strandbu og Bakken 2007), at flere majoritetsungdommer enn minoritetsungdommer har blitt rekruttert til den organiserte idretten. I begge studiene fremstår betydningen av kjønn som tydelig. Frafallet fra den organiserte idretten ser også ut til å være større blant minoritetsungdom, og da spesielt for jentene, sammenlignet med majoritetsungdom (Strandbu og Bakken 2007). For sosioøkonomisk status viste Sisjord i 1993, for et utvalg ungdommer i Telemark, at rekruttering til idretten ikke syntes å følge sosiale skillelinjer, men at frafallet startet tidlig for unge fra familier med lav sosioøkonomisk status.

De refererte studiene ovenfor gir et bilde av hvordan sosial ulikhet kommer til syne gjennom skjevhet i rekruttering og/eller frafall. For kjønn og majoritets- og minoritetsbakgrunn vises det til funn både fra en landsrepresentativ undersøkelse og fra område-spesifikke undersøkelser (Stavanger og Oslo). For sosioøkonomisk status viser vi til et resultat fra en ikke-landsrepresentativ undersøkelse (Telemark).

Slik vi ser det, mangler det studier som gjør et klart skille mellom rekruttering og frafall, samtidig som man inkluderer flere variabler som kan bidra til sosial ulikhet i en og samme analyse. Ved å gjøre dette i denne artikkelen, ønsker vi å gi et helhetlig og nyansert bilde av *hvordan sosial ulikhet, i form av kjønn, minoritet- og majoritetsbakgrunn, og sosioøkonomisk status, kommer til syne i rekruttering til og frafall fra den organiserte idretten i Trondheim.*

Metode

UngHiT-dataene ble samlet inn i 2009 av Trondheim kommune, i samarbeid med Sør-Trøndelag fylkeskommune, Høgskolen i Sør-Trøndelag (HiST) og Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet (NTNU). UngHiT er godkjent av Regional komité for medisinsk og helsefaglig etikk. Formålet med UngHit var å kartlegge variabler som har betydning for ungdoms livsstil og levekår i Trondheim kommune. Det elektroniske spørreskjemaet¹ for undersøkelsen ble gjort tilgjengelig i skoletiden for alle elever på første og andre trinn i videregående skole i uke 40–44 i 2009. Hver

enkelt skole sørget for å sette av nok tid til å besvare spørreskjemaet, og det var mulig å reservere seg mot å delta i undersøkelsen.

Undersøkelsen omfattet alle 11 offentlige videregående skoler i Trondheim kommune på tidspunktet for datainnsamlingen, og i følge Trondheim kommunes egne tall utgjorde dette 2566 elever i første klasse og 2457 i andre klasse – totalt 5023 elever. Populasjonstallene stemmer godt overens med tallene fra Utdanningsdirektoratet (Skoleporten.no²) for hver enkelt av de 11 skolene, med 2620 elever i første klasse og 2418 elever i andre klasse, totalt 5038 elever hvorav 50,2 prosent jenter.

Svarprosenten for videregående skoler i UngHit var på henholdsvis 47,0 prosent for første trinn og 55,9 prosent for andre trinn – totalt 51,3 prosent. Dette utgjør 2579 elever, hvorav 47,4 prosent er jenter. I analysene våre har vi kun inkludert respondenter som har svart på alle relevante variabler (N= 1907), hvorav 863 er elever fra første trinn (45,3 prosent) og 1044 er elever fra andre trinn (54,7 prosent). 48,1 prosent er jenter. Kjønnfordelingen i UngHit-materialet og våre analyser ligger dermed nært populasjonen, selv om det er en noe lavere andel jenter.

For å vurdere utvalgets representativitet i forhold til populasjonen kan det og være nyttig å se nærmere på spørsmål om foreldrenes utdanning. Tall fra SSB (Kommuneprofilen.no³) viser at det i Trondheim kommune generelt var 35,4 prosent av voksenbefolkningen (16 år og eldre) som hadde høyere utdanning. Hvis vi konsentrerer oss om aldersgruppen 40–49 år i 2009, som er den antatte foreldregruppen for respondentene, er det 43,3 prosent som svarer at de har høyere utdanning⁴. I UngHit-materialet oppgir 42,7 prosent at mor har høyere utdanning, og 40,5 prosent at far har høyere utdanning. Det er dermed liten forskjell mellom populasjonen og UngHit-materialet. Derimot er det større sprik mellom populasjonen og våre analyser, der 51,8 prosent mener mor har høyere utdanning og 49,2 prosent mener at far har høyere utdanning. Hovedårsaken til dette kan være at foreldres utdanning er enkeltspørsmålet med størst frafall. Få hadde latt være å svare (missing), men ca. 15 prosent svarte «vet ikke» på dette spørsmålet. Dette bidrar til at våre analyser har høyere andel elever med foreldre som har høyere utdanning enn i populasjonen.

Det var 5,4 prosent som ble kategorisert med minoritetsbakgrunn i UngHit-materialet. Andelen som svarte «vet ikke» på spørsmål om far og mors utdanning var større blant minoritetsungdom enn blant majoritetsungdom. Det var og flere med minoritetsbakgrunn som ikke svarte på spørsmålet om deltagelse i organisert

idrett. Denne skjevheten gjør at vi sitter igjen med 3,7 prosent som har minoritetsbakgrunn i vår analyse. For populasjonen viser tall fra SSB (Kommuneprofilen.no), at 7,3 prosent av elevene i videregående skole i Sør-Trøndelag hadde minoritetsbakgrunn i 2009. Dette innebærer at respondenter med minoritetsbakgrunn er underrepresentert i vårt utvalg.

Organisert idrett

I studien ble respondentene spurt; «*Er du eller har du vært med i noen av følgende foreninger, klubber og lag?*» Elevene ble bedt om å angi sin deltagelse i åtte ulike fritidsaktiviteter, deriblant deltagelse i idrett. Svaralternativene var: 1. «*Nei, aldri vært med*», 2. «*Ja vært med, men sluttet*», 3. «*Ja, jeg er fortsatt med*». Spørsmålet er grunnlaget for to avhengige variabler: *rekruttering* og *fracfall*. For variabelen *rekruttering* tilsvare verdi 2 og 3 rekruttert (1) og verdi 1 ikke-rekruttert (0). For *fracfall* inkluderes kun de som har deltatt eller som deltar i organisert idrett (N=1738). Her tilsvare verdi 2 frafall (1) og verdi 3 deltar (0).

Kjønn

Utvalget har en jenteandel på 48,1 prosent og en gutteandel på 51,9 prosent. Variabelen ble dummykodet der jente fikk verdien 0 og gutt fikk verdien 1.

Majoritets- og minoritetsbakgrunn

Datamaterialet inneholder ikke informasjon om hvilket land eleven eller foreldrene opprinnelig kommer fra, og vi har derfor ikke mulighet for å skille mellom vestlige og ikke-vestlige innvandrere. Variabelen er basert på tre spørsmål; «*Er du født i Norge? Er din mor født i Norge? og Er din far født i Norge?*» Svaralternativene var 1. «*Ja*» og 2. «*Nei*». Variablene ble kodet sammen og dikotomisert. Elevene som oppga at ingen av foreldrene var født i Norge ble kodet med minoritetsbakgrunn (0). Elevene som oppga at en eller begge foreldrene var født i Norge, ble kodet med majoritetsbakgrunn (1). Denne inndelingen samsvarer med retningslinjene i Statistisk sentralbyrå og med andre forskeres definisjon av minoritetsbakgrunn (Strandbu og Bakken 2007, Walseth 2011). Det ble ikke gjort noe skille ut fra om eleven selv var norskfødt med norskfødte foreldre, norskfødt med utenlandske foreldre eller født i utlandet. I

utvalget er andelen ungdom med minoritetsbakgrunn på 3,7 prosent og andelen ungdom med majoritetsbakgrunn på 96,3 prosent.

Sosioøkonomisk status

I denne studien blir begge foreldrenes utdanning brukt som indikator på sosioøkonomisk status. Elevene ble spurt: «*Hvor lang utdanning har din mor/far?*» Spørsmålet har seks svaralternativer: 1. «*Ungdomsskole eller mindre*», 2. «*Yrkesskole eller yrkesfaglig utdanning på videregående skole*», 3. «*Gymnas eller allmennfaglig utdanning på videregående skole*», 4. «*Universitets- eller høyskoleutdanning av lavere grad (f.eks. lærer, ingeniør, sykepleier)*», 5. «*Universitets- eller høyskoleutdanning av høyere grad (f.eks. lege, jurist, sivilingeniør, forsker)*» og et siste svaralternativ 6. «*Vet ikke*». Variabelen ble dikotomisert til med og uten høyere utdanning, hvor svaralternativ 1, 2 og 3 tilsvarer uten høyere utdanning (0) og svaralternativ 4 og 5 tilsvarer med høyere utdanning (1). Svaralternativ 6 ble satt som missing. I utvalget er det 51,8 prosent som oppgir at mor har høyere utdanning, mens 49,2 prosent oppgir at far har høyere utdanning.

En annen indikator på sosioøkonomisk status i studien er økonomisk kapital. Denne indikatoren baserer seg på et subjektivt mål om familiens økonomiske situasjon. Elevene ble spurt: «*Opplever du at familien din ikke har penger nok til at du kan delta i de samme aktivitetene som dine venner?*» Svaralternativene var: 1.«*Alltid*», 2.«*Ofte*», 3.«*Sjelden*» og 4.«*Aldri*». Variabelen ble dikotomisert (dummykodet) til lav og høy økonomisk kapital, hvor svaralternativ 1 og 2 tilsvarer lav økonomisk kapital (0) og svaralternativ 3 og 4 tilsvarer høy økonomisk kapital (1). 11 prosent oppgir lav økonomisk kapital og 89 prosent oppgir høy økonomisk kapital. Fordelingen viser at vi med et slikt mål kun skiller ut det nedre sjikt på variabelen. Økonomisk kapital blir her vurdert som et relativt begrep, der elevene som opplever at de ikke har råd til å delta på fritidsaktiviteter på lik linje med sine jevnaldrende, regnes for å ha lav kapital. En svakhet med subjektive mål på økonomisk kapital er at barns opplevelse av familiens økonomi i ulik grad samsvarer med objektive inntektsmål (Kristoffersen 2008). Det antas at det er liten sannsynlighet for at barn fra familier med høy inntekt rapporterer at de har dårlig råd. Det er imidlertid flere barn fra familier med lav inntekt som likevel oppgir at familien har god råd (Hansen 2010). Dette forklares med at foreldrene oftest er villige til å strekke seg langt for at barna deres skal få ta del i det samme som vennene

(Hansen 2010). En annen faktor som må tas i betraktning, er at ungdommenes svar kan være påvirket både av den relative situasjonen i nærmiljøet der de bor, forventninger og sinnsstemning på undersøkelsestidspunktet (Seippel mfl 2011, Sletten 2010). Sletten (2010) viser likevel at det er en ikke ubetydelig effekt av fattigdom på deltagelse i sosiale fritidsaktiviteter også etter å ha kontrollert for ungdommenes sinnsstemning.

Sammenhengen mellom opplevelsen av lav kapital (subjektiv) og mer objektive mål på familiens inntekt synes å være sterkere for eldre enn for yngre barn (Kristoffersen 2008). Et subjektivt mål på økonomisk kapital kan også fange opp andre dimensjoner i de unges liv enn de rent økonomiske (Sletten 2010, Sletten mfl. 2004). Når en lavinntektsgrense defineres, tas det ikke hensyn til hvorvidt husholdningen for eksempel har høye utgifter til bolig eller liknende. Dette betyr at en husholdning som per definisjon ikke er inntektsfattig, likevel kan ha store betalingsproblemer og oppleve at pengene ikke strekker til, altså oppleve subjektiv fattigdom (Ugreninov 2010).

Analyse

To multivariate logistiske regresjonsanalyser ble foretatt for å studere sosial ulikhet i rekruttering til og frafall fra den organiserte idretten. Analysene er gjennomført med SPSS, versjon 20. Kjønn, majoritets- og minoritetsbakgrunn, foreldrenes utdanning og økonomisk kapital er uavhengige variabler. Den første modellen (tabell 2) inkluderer både de som har deltatt eller deltar i organisert idrett og de som aldri har deltatt (N=1907), og sammenligner rekruttert (1) og ikke-rekruttert (0). Den andre modellen (tabell 3) inkluderer kun de som har deltatt eller deltar i den organiserte idretten (N=1738). Her sammenlignes frafall (1) med deltar fortsatt (0). I begge analysene ble det kontrollert for interaksjonsvariabler. Ingen interaksjonsvariabler ble inkludert i de endelige modellene.

I denne studien oppgir vi B-koeffisient og Oddsraten (OR). B-koeffisienten i logistisk regresjon gir informasjon om en sammenheng er positiv eller negativ (Eikemo og Clausen 2007). Oddsraten forteller hvor mange ganger større (eller mindre) oddsen for rekruttering eller frafall i idretten blir når den uavhengige variabelen øker fra 0 til 1. Jo nærmere 1 oddsraten ligger, desto svakere er sammenhengen (Skog 2007).

Resultater

Tabell 1 viser den prosentvise fordelingen i kategorier for ikke-rekruttert, frafalt og deltatt etter kjønn, majoritets- og minoritetsbakgrunn og sosioøkonomisk bakgrunn.

Tabell 1. Prosentvis fordeling på uavhengige variabler, samt prosentvis fordeling på manglende rekruttering til, frafall fra og deltagelse i den organiserte idretten for elever på første og andre trinn på videregående skole i Trondheim i 2009 (N=1907).

	Fordeling på uavhengige variabler	Manglende rekruttering	Frafall	Deltar	Total
Alle		8.9	49.2	41.9	100.0
Kjønn					
Jente	48.1 %	10.9	53.3	35.8	100.0
Gutt	51.9 %	7.0	45.5	47.6	100.0
Majoritets- og minoritetsbakgrunn					
Minoritet	3.7 %	26.8	39.4	33.8	100.0
Majoritet	96.3 %	8.2	49.6	42.2	100.0
Mor høyere utdanning					
Nei	48.2 %	10.1	53.5	36.3	100.0
Ja	51.8 %	7.7	45.2	47.1	100.0
Far høyere utdanning					
Nei	50.8 %	9.7	53.9	36.4	100.0
Ja	49.2 %	8.0	44.5	47.5	100.0
Økonomisk kapital					
Lav	11.0 %	9.5	57.1	33.3	100.0
Høy	89.0 %	8.8	48.3	43.0	100.0

Tabellen viser at det er relativt liten prosentvis forskjell med hensyn til rekruttering på tvers av kjønn og sosioøkonomisk status. For majoritets- og minoritetsbakgrunn stiller det seg annerledes, der 26,8 prosent av dem med minoritetsbakgrunn aldri har deltatt i den organiserte idretten, mot 8,2 prosent av dem med majoritetsbakgrunn. Det er også verdt å merke seg at frafallet blant majoritetsungdom er prosentvis større, slik at det er relativt liten forskjell når man sammenligner deltagelse for minoritets- og majoritetsungdom ved undersøkelsestidspunktet. For kjønn og sosioøkonomisk status er det relativt liten prosentvis forskjell med hensyn til rekruttering. Forskjellene blir imidlertid tydeligere for frafall og deltagelse.

Tabell 2 og 3 viser to logistiske regresjonsanalyser med henholdsvis *rekruttering* og *fracfall* som avhengige variabler.

Tabell 2. Multivariat logistisk regresjon av rekruttering til organisert idrett¹ for ungdom ved første og andre trinn i den videregående skolen i Trondheim i 2009 (N=1907).

	B (SE)	OR
Konstant	0.690 (.349)	2.00*
Kjønn		
Jente (ref.)		
Gutt	0.474 (.166)	1.61**
Majoritets- og minoritetsbakgrunn		
Minoritet (ref.)		
Majoritet	1.358 (.285)	3.89**
Mor høyere utdanning		
Nei (ref.)		
Ja	.230 (.190)	1.26
Fars utdanning		
Nei (ref.)		
Ja	.129(.191)	1.14
Økonomisk kapital		
Lav (ref.)		
Høy	-.032 (.257)	.97
Nagelkerke R²	.037	
Modell chi-kvadrat	32.0**	
Hosmer-Lemeshow	3.556, df = 7, p= .829	

* p<.05, ** p<.01, Cox & Snell R²=.017

¹Avhengig variabel har to verdier: rekruttert og ikke-rekruttert (referanseverdi).

Tabell 2 undersøker rekruttering til den organiserte idretten. Her er det kjønn og majoritets-/minoritetsbakgrunn som slår ut som signifikante forklaringsvariabler. Analysen viser at gutter har høyere sjanse for å bli rekruttert sammenlignet med jenter (OR=1,61). Videre har majoritetsungdom høyere sjanse for å bli rekruttert sammenlignet med minoritetsungdom (OR=3,89). Økonomisk kapital og foreldrenes utdanning har ikke innvirkning på rekruttering.

For å sette dette i perspektiv, kan vi regne om til sannsynligheter⁵ for rekruttering og isolere effekten av kjønn og majoritets- og minoritetsbakgrunn. Vi starter med et eksempel som tar utgangspunkt i en gutt med majoritetsbakgrunn, som kommer fra en familie der både mor og far har høy utdanning og høy økonomisk kapital. I et slikt eksempel er det hele 94,5 prosent sannsynlighet for at gutten er rekruttert til den organiserte idretten. For en jente med samme sosioøkonomiske bakgrunn synker sannsynligheten til 91,5 prosent. Selv om kjønn er enn signifikant forklaringsvariabel (for rekruttering), er det liten forskjell mellom gutter og jenter

med majoritetsbakgrunn. For å isolere effekten av majoritets- og minoritetsbakgrunn kan vi tenke oss en jente fra samme sosioøkonomiske bakgrunn som i de to foregående eksemplene, men med minoritetsbakgrunn. Sannsynligheten for at denne jenta rekrutteres til den organiserte idretten synker til 73,4 prosent. For en gutt med minoritetsbakgrunn er sannsynligheten 81,6 prosent for å bli rekruttert til idretten.

Tabell 3. Multivariat logistisk regresjon av frafall fra organisert idrett¹ for ungdom ved første og andre trinn i den videregående skolen i Trondheim i 2009 (N=1907).

	B (SE)	OR
Konstant	.928 (.316)	2.53**
Kjønn		
Jente (ref.)		
Gutt	-.491 (.099)	.61**
Majoritets- og majoritetsbakgrunn		
Minoritet (ref.)		
Majoritet	.142 (.290)	1.15
Mor høyere utdanning		
Nei (ref.)		
Økonomisk kapital (høy)		
Ja	-.253 (.113)	.78*
Far høyere utdanning (1 = med høyere utdanning)		
Nei (ref.)		
Ja	-.353 (.113)	.70**
Økonomisk kapital		
Lav (ref.)		
Høy	-.371 (.162)	.69 *
Nagelkerke R²	.044	
Modell chi-kvadrat	57.9**	
Hosmer-Lemeshow	2.495, df = 6, p= .869	

* p<.05, ** p<.01, Cox & Snell R²=.033

¹Avhengig variabel har to verdier: Frafall og deltar. Deltar er referanseverdi.

Analyseresultatene i tabell 3 er basert på de respondentene som har blitt rekruttert til organisert idrett, og tabellen viser forholdet mellom deltakelse og frafall. Kjønn er signifikant i denne modellen også, og gutter har mindre sjanse for frafall enn jenter (OR=0,61). Variabelen majoritets- og minoritetsbakgrunn er derimot ikke signifikant, noe som forteller oss at mønstret for frafall er likt på tvers av bakgrunn. Videre viser modellen at foreldrenes utdanning og økonomiske kapital har innvirkning på de unges frafall fra idretten. Unge som har foreldre med høyere utdanning har lavere sjanse for å avslutte sin deltakelse (OR=0,78 og OR=0,70 for

henholdsvis mors- og far utdannelse). Videre har unge fra familier med høy økonomisk kapital lavere sjanse for å falle i fra idretten sammenlignet med unge fra familier med lav økonomisk kapital (OR=0,69).

I denne modellen ønsker vi å isolere effekten av kjønn og sosioøkonomisk bakgrunn gjennom beregning av sannsynligheter for frafall. En jente med majoritetsbakgrunn fra en familie med lav sosioøkonomisk bakgrunn har 74,5 prosent sannsynlighet for frafall. Til sammenligning har en jente med majoritetsbakgrunn og høy sosioøkonomisk bakgrunn, 52,3 prosent sannsynlighet for frafall. For å isolere effekten av kjønn tar vi utgangspunkt i en gutt med majoritetsbakgrunn og høy sosioøkonomisk bakgrunn, som bare har 40,2 prosent sannsynlighet for frafall.

Diskusjon

Resultatene i denne studien viser at kjønn, majoritets-/minoritetsbakgrunn og sosioøkonomisk status er relevante dimensjoner for å forstå ulikhet i ungdoms deltagelse i, rekruttering til og frafall fra organisert idrettsaktivitet i Trondheim. Hvorvidt ulikheten kommer til uttrykk gjennom skjev rekruttering eller skjevt frafall er imidlertid forskjellig for de tre dimensjonene. Ulik deltagelse mellom kjønnene er et resultat av både ulik rekruttering og frafall, hvor gutter har større sjanse enn jenter for å bli rekruttert, mens jenter som er rekruttert samtidig, har større sjanse for frafall. Ulik rekruttering er den avgjørende forskjellen i deltagelse mellom ungdom med henholdsvis minoritets- og majoritetsbakgrunn. Ungdom med minoritetsbakgrunn har lavere sjanse for å starte med organisert idrettsaktivitet, men når de først er rekruttert, er frafallsmønsteret likt som for majoritetsungdom. Sosioøkonomisk status ser ikke ut til å ha betydning for hvorvidt ungdommene er rekruttert til den organiserte idretten, men er viktig for å forstå frafall. Unge fra familier med lav sosioøkonomisk status har større sjanse for å slutte med organisert idrett tidlig, sammenlignet med ungdom som kommer fra familier med høy sosioøkonomisk status.

Er den organiserte idretten i Trondheim tilpasset jenters ønsker?

Idretten har i mange år arbeidet for å øke antall aktive jenter i idretten (Fasting og Sand 2009). I Norge og andre vestlige land er det en klar tendens til at jentene i økende grad er blitt med i organisert idrettsaktivitet (Laakso mfl. 2008, Seippel mfl.

2011). En norsk studie (Strandbu og Sletten 2011) rapporterer at forskjellen mellom antall jenter og gutter i organisert idrett er liten. I vårt utvalg fant vi derimot at kjønn har betydning for deltagelse. Større andel gutter enn jenter har blitt rekruttert til den organiserte idretten i Trondheim. Dessuten har flere jenter enn gutter falt fra idretten. Dette samsvarer godt med andre nasjonale- og internasjonale studier på området (Laakso mfl. 2008, Strandbu og Bakken 2007, Vilhjalmsson og Kristjansdottir 2003, Wagnsson 2009). Selv om det rekrutteres færre jenter enn gutter til idretten, er hovedfunnet at de aller fleste er med i idretten i en kortere eller lengre periode. Når vi isolerer effekten av kjønn og sammenligner gutter og jenter med majoritetsbakgrunn fra samme sosioøkonomiske sjikt, er det svært sannsynlig at gutter og jenter blir rekruttert til den organiserte idretten i Trondheim (henholdsvis 94,5 prosent for guttene og 91,5 prosent for jentene).

Idretten har i Norge, som i andre vestlige land, vært dominert av menn (Fasting og Sand 2009, Laberge 1995) og har som organisasjon blitt assosiert med en form for maskulinitet som kan være vanskelig for jenter og kvinner å finne seg til rette i (Fasting 2007). Det kan eksistere større forventninger om at gutter skal delta i organisert idrett (Scheerder mfl. 2005), og det kan tenkes at idrett fremdeles i større grad anses som en «gutteaktivitet» fremfor en «jenteaktivitet» (Laakso mfl. 2008). NIF har en tydelig målsetting om å utjevne forskjellene mellom kjønn i den organiserte idretten. Et mål i forhold til ungdomsidretten er derfor «å sørge for at flere velger å være aktive innenfor organisert idrett, ved at alle møter et inkluderende og variert aktivitetstilbud» (NIF 2011). Hvis man utelukkende ser på rekruttering, tyder resultatene våre på at de fleste gutter og jenter rekrutteres til den organiserte idretten i Trondheim. Dette er et godt utgangspunkt for å utjevne forskjellene mellom kjønnene. I samsvar med tidligere studier er forskjeller mellom kjønn tydeligere når det gjelder frafall (Krange og Strandbu 2004, Sletten 2003). Dette kan tolkes som om at jentene, med økende alder, ikke finner seg til rette i den organiserte idretten i like stor grad som guttene. Dermed blir det nærliggende å spørre om tilbudet i de lokale idrettslagene er tilstrekkelig variert til å gi likeverdige alternativ for jenter og gutter.

Unge med minoritetsbakgrunn blir værende i idretten

Den organiserte idretten i Norge har siden 1990-årene hatt et tydelig mål om å integrere mennesker med innvandrerbakgrunn til den organiserte idretten, med et

spesielt fokus på barn og unge. Resultatene fra vår studie viser likevel at unge med minoritetsbakgrunn i mindre grad enn unge med majoritetsbakgrunn, rekrutteres til idretten i Trondheim. Dette funnet samsvarer både med en studie av ungdom i Oslo (Strandbu og Bakken 2007) og en landsrepresentativ undersøkelse (Krange og Strandbu 2004). I vårt utvalg var 73,2 prosent av minoritetsungdommene og 91,2 prosent av majoritetsungdommene rekruttert til idretten. Sammenlignet med de overnevnte studiene er rekrutteringsandelen i Trondheim høyere for både majoritets- og minoritetsungdom. For eksempel viste resultatene til Strandbu og Bakken (2007) en rekrutteringsandel på 73,0 prosent for majoritetsungdom og 50,0 prosent for minoritetsungdom.

Våre tall indikerer at gutter med minoritetsbakgrunn har noe høyere sannsynlighet for å ha blitt rekruttert til idretten sammenlignet med jenter med minoritetsbakgrunn. Den svakere rekrutteringen av unge med minoritetsbakgrunn i Trondheim synes likevel å være tydelig for begge kjønn. Dette avviker fra tidligere forskning som har vist en mer markant forskjell mellom minoritetsjenter og minoritetsgutter i andel som har blitt rekruttert til organisert idrettsaktivitet (Krange og Strandbu 2004, Strandbu og Bakken 2007). Vår inndeling i minoritet og majoritet samsvarer med Strandbu og Bakken (2007), mens Krange og Strandbu (2004) skiller mellom vestlige og ikke-vestlige minoritetsgrupper. Vårt datamateriale ga ikke mulighet for å gjøre en slik inndeling. Det kan tenkes at kjønn hadde fått større betydning dersom vi kunne gjort dette.

I våre analyser er det ikke forskjell mellom unge med minoritets- og majoritetsbakgrunn når det gjelder frafall. Dette samsvarer med Krange og Strandbu (2004) sine funn, men står i kontrast til Strandbu og Bakken (2007) sine resultater for ungdom i Oslo. Trondheim har en langt mindre andel ungdom med innvandrerbakgrunn enn Oslo. En mulig forklaring kan være at det er lettere å motvirke frafall i områder hvor andelen med minoritetsbakgrunn er lav. Resultatet i vår studie antyder at unge med minoritetsbakgrunn finner seg til rette i den organiserte idretten på lik linje med ungdom med majoritetsbakgrunn, dersom de bare blir rekruttert i første omgang. Dette bør sees i sammenheng med våre funn om manglende rekruttering av ungdom med minoritetsbakgrunn, og tidligere undersøkelser som viser at mange med minoritetsbakgrunn selv tar initiativ til deltagelse i organisert idrett (Strandbu 2002). At ungdom med minoritetsbakgrunn blir værende i idretten på lik linje med majoritetsungdom, kan dermed tolkes som et uttrykk for at man i stor utstrekning havner der som følge av reflekterte og selvstendige valg.

I vårt utvalg gjenspeiler ikke deltagelsen mangfoldet i samfunnet (NIF 2011), ettersom unge med minoritetsbakgrunn langt sjeldnere rekrutteres til idretten. Dette indikerer at NIFs overordnede mål om inkludering og lik tilgang til idrettsdeltakelse fortsatt ikke er nådd i Trondheim.

Utdanning og inntekt har betydning for frafall

Det har vært relativt lite fokus på betydningen av barn og ungdoms sosiale bakgrunn for deltagelse i idrett, ettersom det har vært antatt at velferdsstaten hindrer unge i å bli ekskludert fra organiserte fritidstilbud. Resultatene våre viser at sosioøkonomisk status har liten betydning for hvorvidt barn og unge rekrutteres til den organiserte idretten i Trondheim. Dette kan til dels forklares med at de økonomiske kostnadene ved å delta i organiserte idrettsaktiviteter er relativt lave fram til tolvårsalderen (Seippel mfl. 2011, Thorød 2012).

Både foreldrenes utdanning og økonomiske kapital har større betydning for frafall. De som har foreldre uten høyere utdanning og lav økonomisk kapital, ser ut til å falle fra idretten på et tidligere tidspunkt. Betydningen av sosioøkonomisk bakgrunn kommer tydelig frem i regresjonsanalysen, der resultatene viser at en jente fra en familie der hverken mor eller far har høyere utdanning, og med lav økonomisk kapital, har 74,5 prosent sannsynlighet for frafall. Selv om frafall er et generelt problem i organisert idrett er dette en høy sannsynlighet sammenlignet med tilfellet med en jente fra en familie med høyere utdanning og høy økonomisk kapital, hvor sannsynligheten for frafall er 52,3 prosent. Våre funn samsvarer dermed med studier som antyder at det skjer en viss utsiling fra idretten gjennom større frafall fra lavere sosiale sjikt (Sisjord 1993, Wagnsson 2009).

At sosioøkonomisk status ikke forklarer rekruttering, men frafall, kan nok delvis forklares med at deltagelse i organiserte idrettsaktiviteter blir mer kostbart jo lenger man er involvert og jo eldre barna blir (Seippel mfl. 2011, Thorød 2012). Det at foreldrenes utdanning i omtrent like stor grad som økonomisk kapital forklarte frafall, indikerer at det kan være flere faktorer enn rent økonomiske begrensninger som spiller inn. En forklaring kan være at foreldre med ulik sosioøkonomisk bakgrunn i ulik grad er opptatt av å tilrettelegge for barnas organiserte fritid (Lareau 2011).

Politisk har det vært fremhevet at barn og ungdom, uavhengig av familiens økonomi, bør kunne delta i organiserte aktiviteter (Barne-, likestillings og inkluderingsdepartementet 2011). NIF (2011–2015) har som mål at deltagelse fra underrepresenterte grupper skal økes ved at hindringer som begrenser enkelte gruppers deltagelse fjernes. I Trondheim har sosioøkonomisk status likevel betydning for de unges deltagelse i organisert idrett, som et resultat av at ungdom med lav sosioøkonomisk status i større grad faller fra idretten.

Oppsummering

Gjennom å ta hensyn til både rekruttering til og frafall fra idretten gir denne undersøkelsen et nyansert bilde av hvordan sosial ulikhet kommer til uttrykk i den organiserte idretten i Trondheim. De aller fleste i vårt utvalg har vært innom den organiserte idretten, noe som er et argument for at idretten i Trondheim på mange måter er svært vellykket med hensyn til rekruttering av barn og unge. I samsvar med tidligere undersøkelser tyder likevel våre funn på at det er et sprik mellom NIFs overordnede målsettinger og tilbudet som når ut til de unge (Friberg og Gautun 2007, Sisjord mfl. 2011).

Resultatene viser at jenter i mindre grad enn gutter rekrutteres til den organiserte idretten, og de som blir rekruttert, avslutter sin deltakelse tidligere enn gutter. Når det gjelder frafall, kan resultatet tolkes slik at jenter ikke finner seg til rette i idretten i samme grad som gutter. Disse funnene svarer til en mer tradisjonell oppfatning om at kjønn har betydning for deltagelse i idrett, og er dermed interessante sett i sammenheng med nasjonale studier som indikerer at det har skjedd en utjevning mellom gutter og jenter de senere år (Seippel mfl 2011, Strandbu og Sletten 2011). Resultatene understreker at fokuset på kjønn i idretten må opprettholdes og at tiltak knyttet til både rekruttering og frafall synes å være nødvendig.

I samsvar med tidligere forskning viser vår studie at minoritetsungdom er underrepresentert blant dem som rekrutteres til idretten. Sammenlignet med tidligere studier (Krange og Strandbu 2004, Strandbu og Bakken 2007) synes det likevel som om den organiserte idretten i Trondheim rekrutterer en høyere andel av ungdom med minoritetsbakgrunn sammenlignet med landet for øvrig. I motsetning til hva tidligere forskning har vist (Strandbu og Bakken 2007), er mønsteret for frafall i våre analyser omtrent likt for unge med minoritetsbakgrunn og unge

med majoritetsbakgrunn. En implikasjon av våre funn vil være å vie spesiell oppmerksomhet til rekruttering av barn og unge med minoritetsbakgrunn, da de som rekrutteres til idretten blir værende der på lik linje med majoritetsungdom. Resultatet må også tolkes i lys av at dette er en studie av ungdom i Trondheim. Sammenlignet med Oslo har Trondheim en lav andel med minoritetsbakgrunn, noe som kan forklare hvorfor mønstret for frafall er annerledes i dette utvalget enn i Oslo (Strandbu og Bakken 2007). Dette bør undersøkes nærmere.

Sosioøkonomisk bakgrunn har mindre betydning for rekruttering til idretten i vårt utvalg, men fremstår som en tydelig ulikhetsdimensjon i forhold til frafall fra idretten. Dette støtter opp om forskning som viser ulikhet i deltagelse i ungdomsalderen. Resultatene indikerer at for å utjevne forskjellene med hensyn til sosioøkonomisk bakgrunn, bør idretten sette inn tiltak for å holde på barn og ungdom som allerede er rekruttert.

De aller fleste barn og unge i Trondheim er med i den organiserte idretten på et eller annet tidspunkt, før de fleste avslutter sin deltagelse i løpet av ungdomsårene. Frafallet i seg selv trenger ikke være problematisk for de unge (Seippel 2005), men oppfattes som et problem av NIF fordi organisasjonen har som overordnet målsetting å gi et tilbud til alle. På tross av målsettingen, og til tross for et langvarig arbeid fra NIF for å utjevne denne typen ulikheter, viser denne undersøkelsen at sosial ulikhet fortsatt kommer til uttrykk i den organiserte idretten i Trondheim. Våre funn støtter i stor grad tidligere undersøkelser på feltet, og viser at idretten i Trondheim har mange av de samme utfordringene som andre byer og landet for øvrig. Gjennom å gjøre et klart skille mellom rekruttering og frafall, samt kontrollere for flere variabler som potensielt bidrar til ulikhet, har vi i tillegg tegnet et helhetlig bilde og fått frem interessante nyanser som bidrar til økt forståelse av sosial ulikhet i den organiserte idretten.

Begrensninger ved undersøkelsen

En klar svakhet med denne studien er den totale svarprosenten i UngHit-materialet på 51,3 prosent for første og andre trinn på videregående skole sett under ett. At om lag halvparten av elevene velger å ikke delta i undersøkelsen, åpner for skjevheter i utvalget. Denne problematikken aktualiseres ytterligere i våre analyser, som kun omfatter elever som har svart på alle aktuelle spørsmål, og dermed utgjør 38 prosent av populasjonen. Vi må derfor sette spørsmålsteget ved representativiteten, og være

på vakt mot skjevheter i utvalget. Ungdom med minoritetsbakgrunn og ungdom fra familier med lav sosioøkonomisk status er underrepresentert i våre analyser. En viktig årsak til underrepresentasjonen er at disse gruppene i større grad har unnlatt å svare på spørsmål som omhandler deltakelse i organisert idrett. Det er grunn til å tro at ungdom som ikke deltar i organisert idrett, i større grad enn ungdom som deltar, unnlater å svare på spørsmål som omhandler idrett. Om dette er tilfelle, kan ulikheter mellom minoritet og majoritet, og mellom lav og høy sosioøkonomisk status være større enn hva analysene tilsier. Det er med andre ord fare for at våre analyser underrapporterer ulikhet i rekruttering og frafall i forhold til disse ulikhetsdimensjonene.

I forhold til innvandringsbakgrunn må vi og ta hensyn til at denne studien ikke har hatt mulighet til å skille mellom minoritetsungdom med vestlig og ikke-vestlig bakgrunn. Dersom datamaterialet hadde tilatt et slikt skille, kunne vi potensielt ha fått en større forskjell mellom majoritet og minoritet (ikke-vestlig), på linje med Krange og Strandbu (2004).

Begrensningene ved denne undersøkelsen gir dermed grunn til å tro at våre analyser underrapporterer ulikhet i rekruttering og frafall for den organiserte idretten i Trondheim.

Litteratur

Arbeids- og inkluderingsdepartementet (2006). *Handlingsplan mot fattigdom. Vedlegg til St.prp. nr.1 (2006-2007) - Statsbudsjettet 2007*. Oslo: Arbeids- og inkluderingsdepartementet.

Barne-, likestillings og inkluderingsdepartement (2013). *Satsning på barn og ungdom. Regjeringens mål og innsatsområder i statsbudsjettet 2013*. Oslo: Barne-, likestillings og inkluderingsdepartementet.

Brodersen, N. H., Steptoe, A., Boniface, D. R. & Wardle, J. (2007). Trends in physical activity and sedentary behaviour in adolescence: ethnic and socioeconomic differences. *British Journal of Sports Medicine*, 41(3), 140-144.

Delva, J., O'Malley, P. M. & Johnston, L. D. (2006). Racial/Ethnic and socioeconomic status differences in overweight and health-related behaviors among American students: National trends 1986 – 2003. *Journal of Adolescent Health*, 39(4), 536-545.

- Dollman, J. & Lewis, N. R. (2009). Interactions of socioeconomic position with psychosocial and environmental correlates of children's physical activity: an observational study of South Australian families. *International Journal of Behavioral Nutrition and Physical Activity*, 6, 56
- Dollman, J. & Lewis, N.R. (2010). The impact of socioeconomic position on sport participation among South Australian youth. *Journal of Science and Medicine in Sport*, 13(3), 318-322.
- Eikemo, T. A. & Clausen, T. H. (2007). *Kvantitativ analyse med SPSS. En praktisk innføring i kvantitative analyseteknikker*. Trondheim: Tapir akademiske forlag.
- Elling, A., De Knop, P. & Knoppers, A. (2001). The social integrative meaning of sport: A critical and comparative analysis of policy and practice in the Netherlands. *Sociology of Sport Journal*, 18(4), 414-434.
- Elling, A. & Knoppers, A. (2005). Sport, gender and ethnicity: Practises of symbolic inclusion/exclusion. *Journal of Youth and Adolescence*, 34(3), 257-268.
- Fasting, K. (2007). Idrett og kjønn: Krever likeverd ulik behandling? I Hompland, A. (red.): *Idrettens dilemmaer. Rapport fra forskningsprogrammet «Idrett, samfunn og frivillig organisering»*. Oslo: Akilles.
- Fasting, K. & Sand, T. S. (2009). *Kjønn i endring – en tilstandsrapport om norsk idrett*. Oslo: Akilles.
- Fløtten, T. (2009). *Barnfattigdom*. Oslo: Gyldendal akademisk.
- Friberg, J. H. & Gautun, H. (2007). *Inkludering av etniske minoriteter i frivillige organisasjoner og fotballag for barn og ungdom i Oslo*. Rapport nr. 16. Oslo: FAFO.
- Grey, M. A. (1992). Sports and immigrant, minority and Anglo relations in Garden City (Kansas) high school. *Sociology of Sport Journal*, 9(3), 255-270.
- Hansen, T. (2010). Barns opplevelse av familieøkonomien og egne materielle resurser. I Sandbæk M. & Pedersen, A. W. (red.): *Barn og unges levkår i lavinntektsfamilier. En panelstudie 2000 - 2009. NOVA-rapport nr. 10/2010*. Oslo: Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring.
- Høydahl, E. (2014). *Innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre i Trondheim*. Oslo-Kongsvinger: Statistisk sentralbyrå.
- Ingebrigtsen, J. E. (2012). *Ungdomsidrett i endring. Tallenes tale om norsk ungdomsidrett 2006-2011*. Rapport nr. 1/2012. Trondheim: Senter for idrettsforskning, Samfunnsforskning AS.

- Ingebrigtsen, J. E. & Aspvik, N. P. (2010). *Barns idrettsdeltakelse i Norge – Litteraturstudie av barn i idretten*. Rapport nr. 2/2010. Trondheim: Senter for idrettsforskning, Samfunnsforskning AS.
- Jakobsson, B. T. & Engström, L. M. (2008). Vilka fortsätter? – vilka slutar? – förändringar? I idrottsvanor blant yngre tonåringar. *Svensk Idrottsforskning*, 17(4), 27-31.
- Jarvie, G. (2012). Sport, new division and social inequality. I Dagkas, S. & Armour, K. (red.): *Inclusion and exclusion through youth sport*. London: Routledge.
- Jekauc, D., Reimers, A. K., Wagner, M. O. & Woll, A. (2013). Physical activity in sports clubs of children and adolescents in Germany: Results from a nationwide representative survey. *Journal of Public Health*, 21(6), 505-513.
- Kjønniksen, L., Anderssen, N. & Wold, B. (2009a). Organized youth sport as a predictor of physical activity in adulthood. *Scandinavian Journal of Medicine & Science in Sports*, 19(5), 645–654.
- Kjønniksen, L., Fjørtoft, I. & Wold, B. (2009b). Attitude to physical education and participation in organized youth sports during adolescence related to physical activity in young adulthood. A 10 year longitudinal study. *European Physical Education Review*, 15(2), 139–154.
- Johnston, L. D., Delva, J. & O'Mally, P. M. (2007). Sports participation and physical education in American secondary school. *American Journal of Preventive Medicine*, 33(4), 195-208.
- Kommunal- og regionaldepartementet (2004). *Mangfold gjennom inkludering og deltagelse. Ansvar og frihet. Stortingsmelding nr. 49 (2003-04)*. Oslo: Det kongelige kommunal- og regionaldepartement.
- Krange, O. & Strandbu, Å. (2004). *Ungdom, idrett og friluftsliv. Skillelinjer i ungdomsbefolkningen og endringer fra 1992 til 2002*. NOVA-rapport nr. 16/2004. Oslo: Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring.
- Kristofersen, L. B. (2008). Barns opplevelse av familieøkonomien og egne økonomiske ressurser. I Sandbæk M. (red.): *Barns Levekår. Familiens inntekt og barns levekår over tid*. NOVA-rapport nr. 7/2008. Oslo: Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring.
- Kristofersen, L. B. (2010). Fritid og sosial deltagelse. I Sandbæk, M. & Pedersen, A. W. (red.): *Barn og unges levekår i lavinntektsfamilier. En panelstudie 2000-2009*. NOVA-rapport nr. 10/2010. Oslo: Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring.

- Laakso, L., Telama, R., Nupponen, H., Rimpelä, A. & Pere, L. (2008). Trends in leisure time physical activity among young people in Finland, 1977—2007. *European Physical Education Review*, 14(2), 139-155.
- Laberge, S. (1995). Toward an integration of gender into Bourdieu's concept of cultural capital. *Sociology of Sport Journal*, 12, 132-146.
- Lareau, A. (2002). Invisible inequality: Social class and childrearing in black families and white families. *American Sociological Review*, 67, 747-776.
- Lareau, A. (2011). *Unequal Childhood: Class, race and family life*. Berkeley: University of California Press.
- NIF (2007). *En åpen og inkluderende idrett. Idrettspolitisk dokument tingperioden 2007-2011*. Oslo: Akilles.
- NIF (2011). *Idretts glede for alle. Idrettspolitisk dokument tingperioden 2011-2015*. Sist lastet ned 14.05.2015 fra: <http://www.idrett.no/omnif/ipd/Documents/ipd.pdf>
- NIF (2013). *Årsrapport 2013*. Sist lastet ned 14.05.2015 fra: http://www.idrett.no/omnif/idrettsstyret/Documents/NIF%20Årsrapport%202013_LR.pdf
- Olds, T., Dollman, J. & Maher, C. (2009). Adolescent sport in Australia: Who, when, where and what? *ACHPER Health Lifestyle Journal*, 56(1), 11-16.
- Rangul, V., Holmen, T. L., Bauman, A., Bratberg, G. H., Kurtze, N. & Midthjell, K. (2011). Factors predicting changes in physical activity through adolescence: the young-HUNT study, Norway. *Journal of Adolescent Health*, 48(6), 616-624.
- Samdal, O., Bye, H. H., Torsheim, T., Birkeland, M. S., Diseth, Å. R., Fismen, A. S., Haug, E., Leversen, I., Wold, B. (2012). *Sosial ulikhet i helse og læring blant barn og unge. Resultater fra den landsrepresentative spørreskjemaundersøkelsen «Helsevaner blant skoleelever blant skoleelever. En WHO-undersøkelse i flere land»*. HEMIL-rapport nr. 2/2012. Bergen: HEMIL-senteret.
- Santos, M.P, Escuales, C. & Mota, J. (2004). The relationship between socioeconomic status and adolescents' organized and nonorganized physical activities. *Pediatric Exercise Science*, 16(3), 210-218.
- Scheerder, J., Vanreusel, B., Taks, M. & Renson, R. (2005). Social stratification patterns in adolescents' active sports participation behaviour: a time trend analysis 1969-1999. *European Physical Education Review*, 11(1), 5-27.
- Seippel, Ø. (2005). *Orker ikke, passer ikke, gidder ikke? Om frafallet i norsk idrett*. ISF-rapport nr. 3/2005. Oslo: Institutt for samfunnsforskning.

- Seippel, Ø., Strandbu, Å. & Sletten, M. A. (2011). *Ungdom og trening. Endring over tid og sosiale skillelinjer*. NOVA-rapport nr. 3/2011. Oslo: Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring.
- Sisjord, M. K. (1993). *Idrett og ungdomskultur. Bø-ungdom i tall og tale*. Doktorgradsavhandling. Oslo: Norges Idrettshøgskole.
- Sisjord, M. K., Fasting, K. & Sand, T. S. (2011). Inkludering av ungdom med minoritetsbakgrunn i NIF-organisert idrett. *Tidsskrift for Ungdomsforskning*, 11(2), 71-92.
- Skog, O. J. (2007). *Å forklare sosiale fenomener. En regresjonsbasert tilnærming*. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS.
- Sletten, M. A. (2003). *Ungdomsundersøkelsen i Stavanger 2002. Hva gjør de? Hva vil de?* NOVA-rapport nr. 3/2003. Oslo: Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring.
- Sletten, M. A. (2010). Social cost of poverty; leisure time socializing and subjective experience of social isolation among 13-16-year-old Norwegians. *Journal of Youth Studies*, 13(3), 291-315.
- Sletten, M. A., Fløtten, T. & Bakken, A. (2004). Vennskapets pris - fattigdom og sosial isolasjon i ungdomstida. *Tidsskrift for Ungdomsforskning*, 4(2), 55-76.
- Stalsberg, R. & Pedersen, A. V. (2010). Effects of socioeconomic status on physical activity in adolescents: a systematic review of the evidence. *Scandinavian Journal of Medicine & Science in Sports*, 20(3), 368-383.
- Strandbu, Å. (2002). Idrettens betydning som flerkulturell integrasjonsarena. I Seippel, Ø. (red): *Idrettens bevegelser: sosiologiske studier av idrett i et moderne samfunn*. Oslo: Novus forlag.
- Strandbu, Å. & Bakken, A. (2007). *Aktiv Oslo-ungdom: En studie av idrett, minoritetsbakgrunn og kjønn*. NOVA-rapport nr. 2/2007. Oslo: Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring.
- Strandbu, Å. & Sletten, M. A. (2006). Sports participation among minority youth – different patterns for boys and girls? I Strandbu, Å: *Idrett, kjønn, kropp og kultur. Minoritetsjenters møte med norsk idrett*. NOVA-rapport nr. 6/2006. Oslo: Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring.
- Strandbu, Å. & Sletten M. A. (2011). «Du skal se en vakker dag når hun gutten når». Kjønnforskjeller i norsk ungdoms treningsvaner og idrettsdeltagelse. *Tidsskrift for Ungdomsforskning*, 11(2), 93-113.

Telemarksforskning (2013). *Norsk idrettsindeks, 2012. Noen resultater fra storbyene*. Sist lastet ned 14.05.2015, fra:

<http://www.telemarksforskning.no/publikasjoner/filer/2381.pdf>

Thorød, A. B. (2008). Sosial eksklusjon. I Sandbæk, M (red.). *Barns levekår. Familiens inntekt og barns levekår over tid*. NOVA-rapport nr. 7/2008. Oslo: Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring.

Thorød A. B. (2012). Er det for dyrt? Om barns deltagelse og valg av organiserte fritidsaktiviteter når familiens økonomi er svak. *Fontene forskning*, 8(1), 19-31.

Torsheim, T., Leversen, I. & Samdal, O. (2007). Sosial ulikhet i ungdoms helse: Er helseatferd viktig? *Norsk Epidemiologi*. 17(1), 79-86.

Trondheim kommune (2011). *Levekår 2011: Rapport om levekår i Trondheim*. Sist lastet ned 14.05.2015 fra: <https://www.trondheim.kommune.no>

Ugreninov, E. (2010). Materiel levestandard. I Sandbæk, M. & Pedersen, A. W. *Barn og unges levekår i lavinntektsfamilier. En panelstudie 2000 - 2009*. NOVA-rapport nr. 10/2010. Oslo: Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring.

Vilhjalmsson, R. & Kristjansdottir, G. (2003). Gender differences in physical activity in older children and adolescents: the central role of organized sport. *Social Science & Medicine*, 56(2), 363-374.

Wagnsson, S. (2009). *Föreningsidrott som socialisationsmiljö. En studie av idrottens betydelse för barns och ungdomars psykosociala utveckling*. Doktoravhandling. Karlstad: Karlstad University Studies.

Walseth, K. (2011). Minoritetsjenter i idretten – status og utfordringer. I Hanstad, D. V. (red.). *Norsk Idrett, Indre spenning og ytre press*. Oslo: Akilles.

Walseth, K. & Fasting, K. (2004). Sport as a means for integrating minority women. *Sport in Society*, 7(1), 109-129.

White, P. & McTeer, W. (2012). Socioeconomic status and sport participation at different developmental stages during childhood and youth: Multivariate analyses using Canadian national survey data. *Sociology of Sport Journal*, 29(2), 186-209.

Summary

Social inequality and organized sports among youth in Trondheim

Social inequalities among youth in organized sports have been observed in Norway and in several other countries. In this article, we examine whether the participation in organized sport is socially stratified according to gender, majority- and minority background, and socioeconomic status. The main question is how social inequalities are reflected in enrollment to and withdrawal from sports. The results show gender differences in enrollment to and withdrawal from organized sports. For majority- and minority youth, inequalities in enrollment to sport are evident. However, when first enrolled, majority- and minority youth withdraw from sports in similar fashion. Socioeconomic status is an important predictor of withdrawal from organized sports among youth, but have no impact on enrollment. The results are discussed in light of the “Sports for All” policy, to which equal opportunities for all and sports as a socially inclusionary activity are essential aims. The analyses are based on the *Youth study (UngHiT)* from Trondheim, collected in 2009 (N=1907).

Noter:

¹ Quest Back er en tjeneste for online spørreundersøkelser for å samle inn data.

² Skoleporten.no har et verktøy der man kan lage egne rapporter basert på tall fra Utdanningsdirektoratet. Relevante rapporter ble lastet ned 22.01.2015.

³ Kommuneprofilen.no har et verktøy der man kan lage egne rapporter basert på tall fra SSB. Relevante rapporter ble lastet ned 22.01.2015.

⁴ Tallene ligger ikke offentlig tilgjengelig, men ble bestilt fra SSB i forbindelse med denne artikkelen.

⁵ Å omgjøre Logit til sannsynlighet er ofte mest forståelig ettersom verdiene havner innenfor 0 og 100%. I praksis gjøres dette ved å sette inn relevante verdier i regresjonsligningen for å finne Logit, som igjen transformeres til sannsynlighet med formelen $P=1/(1+e^{-L})$. Se f.eks. Eikemo og Clausen (2007) for en mer utførlig beskrivelse.

Bidragstere i dette nummeret

David Thore Gravesen, Cand.pæd.soc., Lektor, ph.d. VIA Børn & Unges kultur, Center for forskning & utvikling, VIA University College, Danmark. Særlige forskningsinteresser: Børn og unges hverdagsliv, Unges uddannelsesvalg, Børn og unges sosialisering i offentlige byrum, Pædagogens rolle i folkeskolen, Pædagogers professionsidentitet. E-mail: dtg@viauc.dk

Kristin Huang er student ved Universitetet i Bergen og er ferdig utdannet psykolog i 2016. Hun var tidlig i studietforløpet interessert i forskningsmetodikk og statistikk, og jobber i dag som forskningsassistent ved siden av studiet. Hun er særlig interessert i relasjonelle traumer, personlighetsproblematikk, avhengighet og klimapsykologi. Epost: kristin.huang@student.uib.no

Ståle Pallesen er professor i psykologi ved Universitetet i Bergen. Hans hovedinteresser er søvn og søvnforstyrrelser. Han har også stor interesse for ikke-kjemisk avhengighet, deriblant penge- og dataspill. Epost: staale.pallesen@psysp.uib.no

Rune Aune Mentzoni er postdoktor ved Universitetet i Bergen. Hans forskningsinteresser omhandler hovedsaklig ikkekjemiske avhengigheter, med særlig fokus på pengespill og dataspill. Epost: rune.mentzoni@psysp.uib.no

Daniel Hanss er professor ved Hochschule Darmstadt - University of Applied Sciences og forsker ved Universitetet i Bergen. Hans forskningsinteresser inkluderer bærekraftig forbruk og ikke-kjemisk avhengighet med fokus på pengespill. Epost: daniel.hanss@isp.uib.no

Cecilie Schou Andreassen er postdoktor ved Universitetet i Bergen. Hun er også klinisk psykologspesialist i rus og avhengighetsproblematikk ved Stiftelsen Bergensklinikkene. Epost: cecilie.andreassen@psych.uib.no

Helge Molde, Institutt for klinisk psykologi, Christiesgt. 12, 5015 Bergen, cand. psychol., førsteamanuensis i psykologi ved Universitetet i Bergen. Epost: helge.molde@psysp.uib.no

Ingar Mehus er førsteamanuensis i Idrettsvitenskap ved NTNU. Han har master i Idrettsvitenskap og PhD i Psykologi (2012). Ingar underviser på bachelor i samfunns- og idrettsvitenskap, master i idrettsvitenskap, og lektorutdanningen i kroppsøving og idrettsvitenskap. Forskningsinteresser omfatter barne- og ungdomsidrett, skoleprestasjoner, motivasjonsteori, og måling av fysisk aktivitet. Epost: Ingar.Mehus@svt.ntnu.no

Tone Rian Myrli er stipendiat ved Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet (NTNU). Doktorgradsarbeidet hennes dreier seg om sosial ulikhet i barne- og ungdomsidretten med fokus på unges velferd og psyko-sosiale helse. Hun har en mastergrad i idrettsvitenskap fra NTNU (2005) på temaet selvoppfatning og fysisk aktivitet i et kjønnsperspektiv. Hun jobber for tiden i Helsedirektoratet i avdeling for økonomi og analyse. Epost: Tone.Myrli@svt.ntnu.no